

58. 186. 128

**РАБОТНІЦА
і СЯЛЯНКА**
№ 8 ЖНІВЕНЬ 1958

Больш 25 год працуе на чыгуначным транспарце машыніст Аршанскага паравознага дэпо імя Заслонава Ніна Рыгораўна Марчанка. Як перадавік вытворчасці, яна карыстаецца павагай усяго калектыву.

Ніна Рыгораўна ўключылася ў сацыялістычнае спорніцтва ў гонар 40-годдзя БССР. Яна паспяхова спраўляецца з маняўровай работай на станцыі. План выконвае на 120 працэнтаў. За безданорную шматгадовую работу Ніна Рыгораўна Марчанка ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, Міністэрства шляхоў зносін уручыла ёй нагрудны знак «Ганароваму чыгуначніку». Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў Марчанка Ганаровай граматай.

Таварышы па працы аказваюць ёй высокае давер'е, пяты раз выбіраючы яе дэпутатам Аршанскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных.

Фота
В. Калядзінскага.

МІР, ТОЛЬКІ МІР!

Над светам навісла пагроза новай вайны. Узброеныя сілы Злучаных Штатаў Амерыкі і Англіі ўварваліся ў Ліван і Ірданію. Вайна можа пачацца кожную хвіліну і перакінуцца далей. У такі час ні адзін чалавек не можа быць спакойны, а тым больш мы, савецкія людзі, у чых сэрцах не паспелі загаіцца раны ад страты ў мінулай вайне блізкіх і родных, горача любімых дзяцей, мужоў, бацькоў.

Па ўсёй нашай неабсяжнай краіне, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах прайшлі сходы і мітынгі, на якіх савецкія людзі рашуча патрабавалі перапыніць шлях новай вайны. Яны ўхваляюць мірную палітыку свайго ўрада і заклікаюць усіх людзей добрай волі зрабіць усё, каб полымя вайны пагасіць у самым пачатку.

Савецкія жанчыны ў сваім звароце да ўсіх жанчын свету падкрэслілі смяротную небяспеку, што навісла над кожным домам, чорнай зданню стала ля калысак маленькіх.

— Маці свету! З нас хопіць салдацкіх могілак, з нас хопіць слёз і пакут. У мінулай сусветнай вайне праліліся патокі крыві, мільёны жанчын страцілі мужоў, сыноў і братоў. Не для таго мы выношваем дзяцей пад сэрцам, каб іх спальваў агонь вайны.

Савецкія жанчыны напамінаюць замежным сяброўкам: мы не можам сядзець склаўшы рукі і спадзявацца, што нехта за нас не дапусціць смерці нашых дзяцей. У імя іх жыцця і шчасця жанчыны ўсяго свету павінны знайсці спосабы ўздзеяння на свае парламенты і ўрады, каб спыніць агрэсію ў арабскіх краінах, пакуль яна не разгарэлася ў сусветны пажар.

Савецкія людзі горача спачуваюць народам арабскіх краін і вераць, што яны перамогуць. Іх справядлівую барацьбу падтрымліваюць усе людзі добрай волі.

Гэтымі днямі ў сталіцы Швецыі Стэкгольме скончыў сваю работу Сусветны кангрэс па раззбраенню і міжнароднаму супрацоўніцтву. На кангрэс, пераадольваючы вялікія адлегласці, перасякаючы моры і акіяны, з'ехаліся сотні дэлегатаў з самых далёкіх куткоў свету. Іх прывяла сюды высакародная мэта, клопаты аб самым галоўным і блізкім сэрцу кожнага чалавека — аб захаванні жыцця, аб выратаванні людзей ад смерці. Іх задачай было прымусіць урады прыйсці да згоды, рассяць пагрозу вайны, забяспечыць усім народам умовы для эканамічнага і культурнага развіцця.

Цяпер усё большая колькасць людзей пачынае разумець, што знішчальнае полымя вайны, калі толькі народы яе дапускаць, ахопіць кожную краіну, незалежна ад таго, будзе яна ваяваць ці не. Зруйнавальная сіла ядзернай зброі пагражае жыццю кожнага чалавека, кожнага дзіцяці, нават калі яно яшчэ не паспела нарадзіцца. Зямная атмасфера ўсё больш насычаецца радыёактыўнымі элементамі; яны паглынаюцца раслінамі, трапляюць у арганізм жывёлы і чалавека, выклікаюць цяжкія захворванні.

Падрыхтоўка да новай вайны паглынае велізар-

ныя сродкі. На вытворчасць ваеннай прадукцыі ідуць мільярды рублёў. Дзесяткі мільёнаў людзей, поўных сіл і энергіі, адрываюцца ад плённай працы, іх абслугоўваннем занята яшчэ большая колькасць людзей. А гэта шкодна адбіваецца на дабрабыце народаў.

Паўстае пытанне: каму патрэбна вайна?

Савецкаму народу вайна не патрэбна, як не патрэбна яна рыбакам Японіі, шахцёрам Англіі, баварубам Аб'яднанай Арабскай Рэспублікі, жывёлаводам Уругвая, працоўным Злучаных Штатаў Амерыкі. Не патрэбна вайна простым людзям усяго свету.

І вось простыя людзі свету паставілі перад сабой задачу — перапыніць шлях вайны, спыніць выпрабаванні атамнай зброі. З такою мэтай і сабраўся ў Стэкгольме кангрэс па раззбраенню і мірнаму супрацоўніцтву. Вядома, не лёгкая справа дабіцца ўзаема разумення паміж народамі, але мы верым у светлы розум чалавека, верым, што воля да ўмацавання міру ва ўсім свеце пераможа. І якія б байкі ні выдумлялі імперыялісты, як бы ні ашуквалі простых людзей, ім ніяк не ўдасца скрыць ад народаў міралюбівай палітыкі Савецкага Саюза.

Савецкі ўрад паставіў перад сумленнем і розумам народаў усяго свету пытанне аб неабходнасці спыніць выпрабаванні атамнай зброі. Наша краіна зрабіла першы крок у гэтым напрамку, аб чым вядома ўсяму чалавецтву і што ніяк нельга замоўчаць.

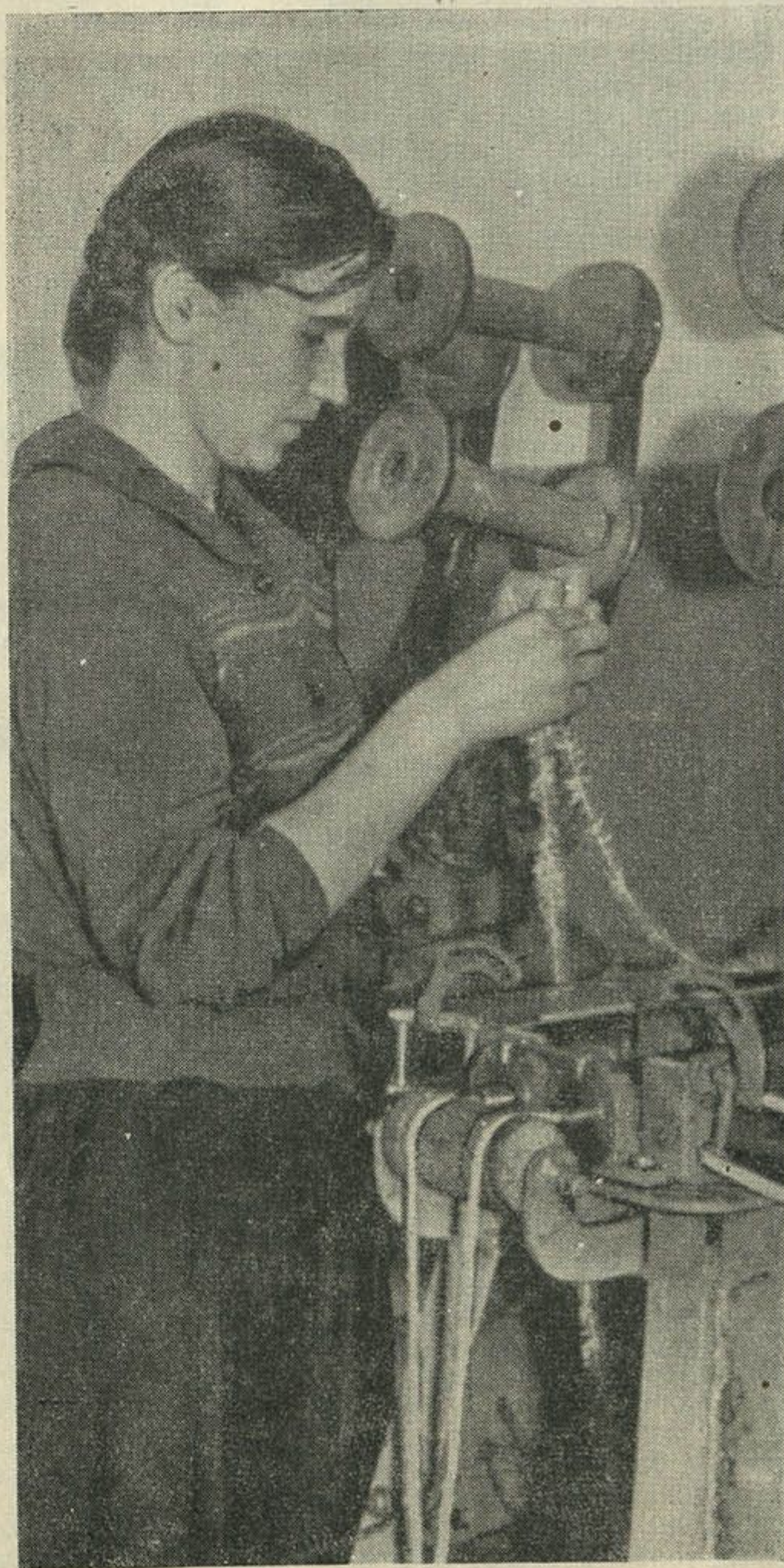
Пасылаючы на кангрэс сваіх дэлегатаў, савецкія людзі далі ім наказ расказаць аб нашым мірным жыцці, аб тым, як цагляна за цаглянай мы ўзводзім карпусы магутных заводаў і электрастанцый, як утаймоўваем паўнаводныя бурлівыя рэкі, як пракладаем чыгункі, арашаем бязводныя стэпы, варым сталь, вырошчваем багатыя ўраджаі. Па ўзроўню прамысловага развіцця наша краіна перасягнула ўсе самыя развітыя краіны Еўропы і саборнічае за першыinstvo са Злучанымі Штатамі Амерыкі. Сабірнічаем мы з ЗША і ў галіне развіцця сельскай гаспадаркі. Пшаніцы, цукровых буракоў мы ўжо і зараз вырошчваем больш. Неўзабаве дагонім Амерыку і па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва.

Кангрэс прадстаўнікоў міралюбівых сіл свету зрабіў нямала для таго, каб аб'яднаць погляды, уздзеінічаць на ўрады і прымусіць іх правесці нараду на высокім узроўні. Ідэі міру, супрацоўніцтва, умацавання дружбы паміж народамі павінны авалодаць сотнямі мільёнаў чалавечых сэрцаў і перашкодзіць развязванню новай вайны. Толькі вялікая маральная сіла грамадскай думкі здольна захаваць свет ад жахаў ядзернай вайны. Ідэі міру дорагі кожнаму, хто любіць жыццё, бесклапотныя ўсмішкі дзяцей, блакіт неба, цяпло і ласку сонца. А такіх на свеце больш, чым падпальшчыкаў вайны.

Мір, толькі мір! Гэтага дабіваецца Савецкі ўрад, гэтага ад усёй душы жадаюць савецкія людзі і ўсё міралюбівае чалавецтва.

Нараджэнне завода

ЯКАЯ з жанчын адмовілася б ад манто з шэрага каракулю? Бадай, такіх знойдзеца мала, асабліва, калі дадаць, што манто каштуе не больш тысячы рублёў.

Што ж гэта за футра? Гэта штучны каракуль, які па колеру і форме завіткоў мала чым адметны ад скуркі каракулевай авечкі. Толькі тэкстыльная падкладка ды бляск віскозы сведчаць аб тым, што гэта не натуральнае футра. Жакеты і манто з такога каракулю экспануюцца на Усесаюзнай прамысловай выстаўцы ў Маскве. У Савецкім Саюзе працуе некалькі заводаў штучнага каракулю. Такі завод будзеца і ў нас, на Беларусі.

На ўсходняй Маладзечна вырастае вялікі чатырохпавярховы будынак. Яго галоўны корпус працягнуўся ўздоўж Вільнюскай шашы на 120 метраў. Вытворчая плошча будучага завода 9 тысяч квадратных метраў. Неўзабаве пачнецца мантаж абсталявання: больш ста навейшых машын айчыннай маркі рыхтуе адзін з маскоўскіх заводаў.

— Чакаць ужо нядоўга, — гаворыць дырэктар завода Ганна Фёдораўна Бурава. — Будаўнікі скончаць сваю работу, і ажывуць цэхі.

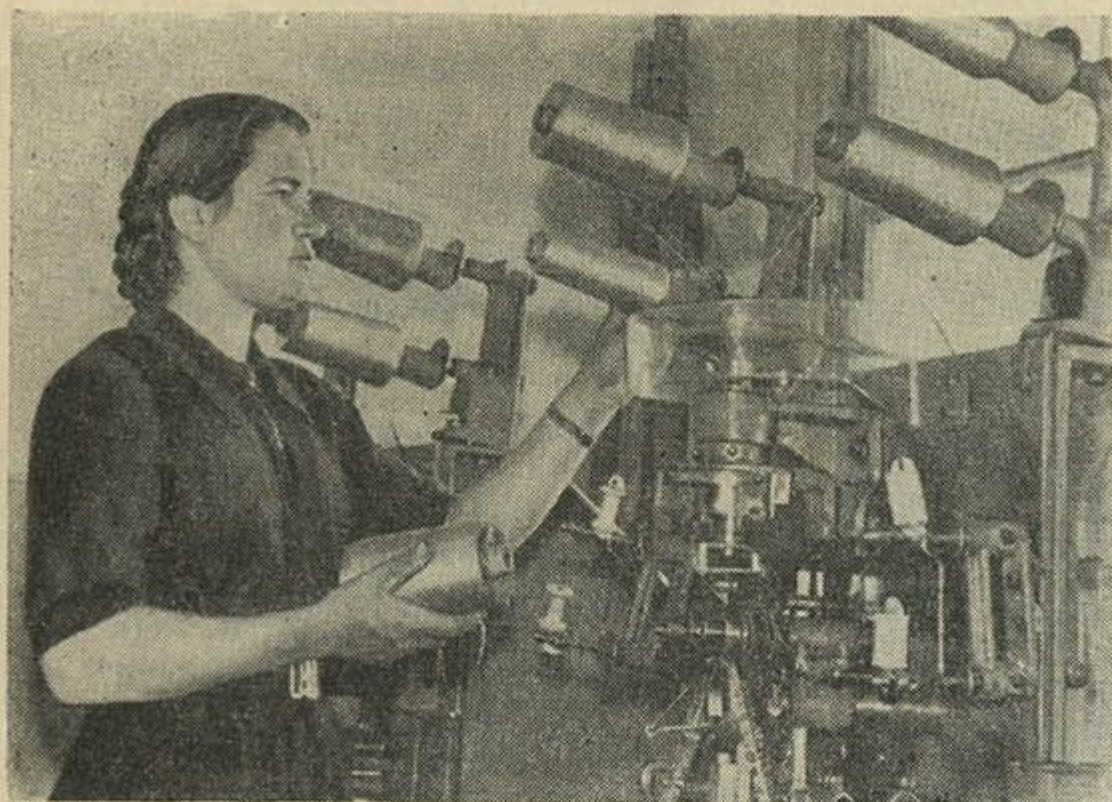
Эксперыментальны цэх па вырабу штучнага каракулю прытуліўся пад крыльцам швейнай фабрыкі, якую Ганна Фёдораўна кіруе ўжо шмат год. Цяпер яна занята асваеннем вырабу штучнага футра і будаўніцтвам новага завода. Летась разам з механікам Іосіфам Карлавічам Васілеўскім яна пабывала на маскоўскім прадпрыемстве па вытворчасці штучнага каракулю.

— Там сама крыху падвучылася, — гаворыць яна. — А калі прыбыла першая партыя машын, давялося мне і Іосіфу Карлавічу навучаць работніц непасрэдна за станком.

Уздоўж сцен стаяць маленькія вертыкальныя станкі, якія нечым нагадваюць панчошныя кецельныя машыны. На адных (так званых сінелечных) пачынаецца першы працэс нараджэння каракулю. Тут капронавая нітка ператвараецца ў сінельку, якая ў далейшым завіваецца, а затым на раскрутачнай машыне набывае выгляд спіралі. Пасля сінелюка трапляе ў каракулеўкладачную і клеявую машыны.

У цэху працуе касцяк будучага вялікага калектыву.

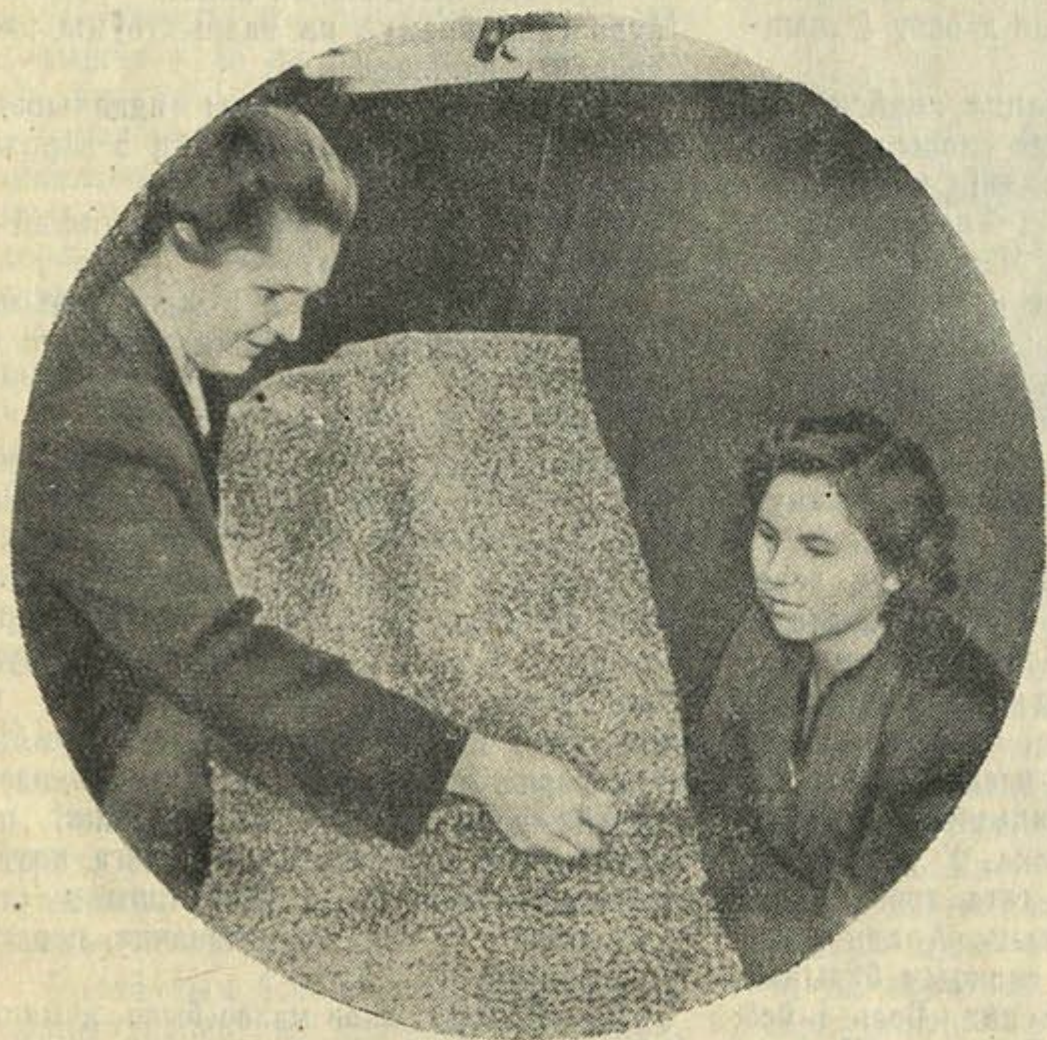
— Ужо цяпер аб кожнай работніцы можна сказаць шмат добрага, — заўважае Ганна Фёдораўна. — Вось Алена Багдановіч. Прышла на фабрыку некалькі месяцаў назад. Спачатку працавала на сінелечнай машыне, а потым асвоіла завівачную і раскрутачную. Вельмі працавітая, яна імкнецца да ведаў. Нельга не пахваліць і Зою Казак і Марусю Нікіценка. Працуючы на завівачнай машыне, яны заўсёды выключна ўважлівыя. Сінелька ж прапускаецца тут праз высокую тэмпературу, таму работніца павінна адрэгуляваць машыну так каб капрон не расплавіўся. Вельмі ста-

Сінельшчыца Алена Багдановіч.

На укладачнай машыне працуюць: злева—Фаіна Ярмошкіна, справа—Клаўдзія Мамікава і Зінаіда Тукайла.

Дырэктар завода Ганна Фёдараўна Бурава і бракоўшчыца Кацярына Жалняровіч аглядаюць гатовы штучны каракуль.
Фота П. Нікіціна.

ранна працуюць Клава Мамікава, Феня Ярмошкіна і Зіна Тукайла. Яны ўтраіх абслугоўваюць адну машыну, на якой канчаецца ўвесь працэс. На першы погляд укладка каракулю простая справа. Аднак у сапраўднасці ад умення ўкладчыцы залежаць і форма завіткі і шчытнасць футра.

Цэх выпусціў ужо тысячу метраў штучнага каракулю, а гады праз паўтара, калі завод пачне працаваць на поўную магутнасць, ён за год выпусціць больш паўтара мільёна квадратных метраў штучнага каракулю. Цэх пакуль што працуе на капроне, але завод будзе працаваць на віскозе. Тэхналагічны працэс ускладніцца, бо віскозу прыдзецца прапітваць саставам, які надасць ёй эластычнасць. Каб знішчыць пах гэтага саставу, трэба будзе апрацоўваць і гатовы каракуль.

Завод у далейшым пачне вырабляць і штучную смужку. На пачатку будучай пяцігодкі ў магазінах рэспублікі з'явіцца дзіцячыя футры са смужкі, жаночыя манто і жакеты, галаўныя ўборы і каўняры з каракулю, выпушчанага Маладзечанскім заводам штучнага каракулю.

М. ТАМАРЫНА

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Хараство

З выгляду што!

Невысокая, тонкая,
Стужкі у рыжых тугіх валасах.
Хто б то падумаў,
што мужная, звонкая
Сіла затоена ў гэтых руках!

Гукі, якія прыродай закліканы
Краскі вырошчваць, суніцы збіраць,
Сёння занятыя працай вялікаю:
Трэба дамы для людзей будаваць.

Твар рабаценісты. Несамавітая,
Хлопцы зусім не глядзяць на яе.
Але да працы яна прагавітая.
Чуеш?

Сцяна падростае, пая.

Быццам гаворыць цагляна з цаглянаю,
З кожнай хвілінай — работа спарней.
Сёння дзяўчыну назваў малайчынаю
Майстар.

Ён ведае добрых людзей!

Але не ведае ён,
як, маўклівая,
Тужыць яна вечарамі ў кутку.
Скачуць выбранніцы, скачуць шчаслівыя,
Толькі яна застаецца ў баку.

Пары задорныя! Зелена-молада!
І замірае на лаўцы яна.
Косы, нібыта чырвонае золата...
Што ж ты сядзіш і смуткуеш адна!

... Але дзявочай бяды не аплаквалі —
Радасць будзілі баяна басы.
Мабыць, на злосць жаніхам абыякавым
Хтось прыглядаўся да рыжай касы.

Хтосьці прыкмеціў.

што яркія, сінія
Свецяцца вочы чысцейшай красой,
Вабяць зусім не класічныя лініі
У твары, абветраным ранняй вясной.

Сам гарманіст — разгадаў ён гармонію
Гэтай някранутай, простаі душы.
Можа, таму да святання сягоння ён
Ходзіць з баянам у светлай цішы.

Тадзэка рука

ГУТАРКА пойдзе пра залатыя рукі, пра мужныя сэрцы, пра дзявочую красу. Не тую красу, што выводзіць чорным алоўкам вузенькія—шнурочкам—бровы, што тлустай памадай малюе яркія вусны, што русую дзявочую касу падганяе пад «конскі хвост», або бялітасна стрыжэ ў цырульні і закручвае ў смешны дробненькі каракуль...

Не, гэтая краса адразу не кідаецца ў вочы. Яна не яркая, а сціплая і падзявочаму сарамлівая... Да яе трэба прыгледзецца, яе трэба адчуць і зразумець.

...Скажыце, ці не даводзілася вам ўзімацца на рыштаванні якога-небудзь з мінскіх гмахаў у часе яго будавання, скажам, на пяты ці шосты паверх? Можжа, трапілі якраз на перапынак і разам з будаўнікамі сядзелі, працягнуўшы ногі, на пахучых смольных дошках і, калі вам прапанавалі, усмак уміналі булку з салодкім малаком або, няхай сабе, з морсам? А калі так, то ці не было ў вас такога адчування, нібы вы ўзняліся над усім горадам і атрымалі права з вясёлай насмешкай сачыць за маленькімі пешаходамі, што з павагай глядзяць на вас знізу ўверх і ўсур'ёз пабойваюцца: хаця б вы, крый божа, не зляцелі адтуль?..

Не хвалюйцеся, таварышы! Рыштаванні моцныя і надзейныя, як моцныя і надзейныя рукі і нервы тых, хто праз гадзіну зноў возьмецца за кельму, за цэментавы раствор, за павучую, звонкую цэглу.

Хто ж яны, уладальнікі гэтых спрытных рук, якім можна толькі зайздросціць?

Усё гэта—маладыя хлопцы і дзяўчаты, тое пасляваеннае пакаленне, якое ўзняло з руін нашы гарады і сёлы, якое набудала заводаў і фабрык, стварыла каналы і нават моры, абудзіла ад спрадвечнага сну нямую дрымотную паліну.

Вось нашы мінскія будаўнікі. Глядзіце, як незалежна жартуюць яны з намі, выглядаючы з-за рыштаванняў пятага паверха новай мінскай гасцініцы, што вырастае на праспекце імя Сталіна супроць Галоўнага паштамта. У гэтай гасцініцы мяркуецца прымаць нашых першых гасцей, тых, што прыедуць на святкаванне 40-годдзя Беларускай рэспублікі.

Бачыце вось гэтую маладую жанчыну з быстрым позіркамі і гарачым румянцам на шчоках, з ветлай і разумнай гаворкай. Гэта Ніна Ганько. Шосты год мінае, як прыехала яна з вёскі, з небагатага валожынскага калгаса на

будаўніцтва. Тут, на падсобнай рабоце, Ніна вырасла ва ўмелага муляра. Пра гэта можа расказаць вам любы работнік трэста... Ужо ў Мінску знайшла сабе Ніна спадарожніка жыцця, таксама рабочага хлопца. Разам яны будуць і Мінск і ўласнае шчасце.

Таксама, як і Ніна, прыехала некалі (год восем назад) на спадарожнай машыне ў сталіцу і Антаніна Сысава. Ціхая, негаваркая дзяўчына недзе з-пад Грэска, сірата... Скажаць па праўдзе, не вельмі ўяўлялася ёй, на што здольны будуць яе рукі ў такім вялікім горадзе. У адным толькі яна не сумнявалася: яны не спалохаюцца ніякай працы. Шлях Антаніны пачынаўся таксама з падсобніцы, пакуль не вывеў яе ў муляры 5 разраду. А гэта ўжо не толькі прафесія, але і майстэрства!

Праўда, замілоўвацца нельга. Штодня прастаяць кволай дзяўчыне з кельмай у руках на дажджы, у вецер, у мароз, калі цэгла здаецца накаленай, нібы жалеза, — нялёгкае справа.

Мусіць, куды лепш, хутаючыся ў цёплы каўнер, бегчы ў чысценькую канторку, дзе грубку табе напаяць, як пекла, дзе аглушае цябе сваёй траскатнёй «ундэрвуд», а на тваіх тоненькіх пальчыках перламутравы манікюр і на плячах празрыстая блузка-капрон. Магчыма, і канторскае ўтульнае месцайка нядрэннае, але толькі не для таго, хто смела прабівае дарогу ў жыццё.

Вось чаму нам хочацца знайсці самыя шчырыя, сардэчныя словы, расказваючы пра Ніну Ганько і пра Тоню Сысаву, пра іх напарніц—падсобніц Надзю Парцянка і Ніну Макоўскую, пра цудоўную, як палявая кветачка, пяшчотную Наташу Ждан.

Яе паклікалі, і яна, як была, ідзе з кельмай у руках... Тоненькая, зграбная, з ясным дзявочым тварам, на якім, здаецца, можна прачытаць кожную думку. Ёй няёмка: чаго хочучь ад яе гэтыя карэспандэнты? Днямі яе ледзь не замучылі здымкай, а сёння нешта ім раскажы, а яны запісваюць будуць... А што раскажыць? Працую, як і ўсе. Стараюся таксама, як усе. Нормы выконваю і перавыконваю, часам на сто сорок, а то і на сто пяцьдзесят працэнтаў. Зарабляю не кепска. У добрым інтэрнаце жыў... Дык гэта трэба і пра іншых таварышаў пісаць. А лепш было б пісаць тады, як скончым будынак, як ён гасцям спадабаецца. Вось і ўсё.

І сапраўды «ўсё». Больш ад Наташы ні слова не выцягнуць. Прабум змяніць тэму.

— А ці не хочацца вам вучыцца? Сем класаў усё-такі мала...

— З Людмілай Кузьміч збіраемся мы ў восьмы клас паступіць.

— Ці не лепш будзе ў тэхнікум?

— Хіба можна?

— Чаму ж не. Трэба толькі экзамены здаць.

У Наташы пяць ужо год працоўнага стажу на будаўніцтве. Каму і вучыцца ў тэхнікумах, як не гэтым дваццацігадовым рабочым з такімі ўмелымі рукамі? Наташа не баіцца экзаменаў. У школе яна добра вучылася. Перабіраючы фартух, яна міла ўсміхаецца, але па ўсім відаць, стараецца скончыць размову.

Прабум затрымаць яе яшчэ на хвілінку.

— Чаму гэта, Наташа, выстраілася, як не на работу?

— А што?—зноў усміхаецца і чырванее яна.—У мяне нічога горшага няма...

На ёй вясёлая зялёная кофточка, у тон ёй шаравары і белыя тапачкі. Косы прыкрыты маленькай касынкай. Ну і, безумоўна, на руцэ гадзіннік...

Дарэчы аб гадзінніках. Ні адна дзяўчына-будаўнік не дазволіць сабе абыйсціся без яго. Плаціць плаціямі, добрыя туфлі і паліто таксама. А без гадзінніка нельга. І пензенская «зорачка» ў кожнай на руцэ.

Суседка Наташы па пакою—Ніна Лабуль (яна працуе на падрыхтоўцы раствараў) хвалілася мне:

— У суботу да мамы адпачываць еду, дык во—гляньце: сёння з зарплаты купіла!..

Ну, вядома,—будаўнічай цаглінкай—славутая «зорачка».

— Без гадзінніка я і дадому не паехала б. Быццам за два гады на яго не зарабіла.

Круглы Нінін твар ружавее, як у малага дзіцяці. Яна падносіць гадзіннік да вуха і ў захапленні слухае яго біццё... Летуценная ўсмішка не сходзіць з вуснаў дзяўчыны. І мне добра ўяўляецца, як дома, на вечарыны, не прапусціць Ніна ніводнага танца, як рука яе (з гадзіннікам!) будзе ляжаць на плячы ў нейкага хлопца і як будзе біцца сэрца яе і сэрца маленькай пензенскай «зорачкі»... А сталыя жанкі, пастаўшы ўздоўж сцен калгаснага клуба, будуць глядзець на Лабулішыну «гарадскую» дачку і шматзначна перагаворвацца:

— Бач ты, якое малое было, а цяпер і не пазнаеш зусім...

— А плацце якое справіла і туфлі...

— І гадзіннік.

Праўда, ні гадзіннікам, ні плаццем, ні туфлямі нікога цяпер не ўразіш, не здзівіш. Але калі вось такое «малое» ды раптам «само», «адно» кудысьці паехала, а потым дадому вярнулася зусім сталым чалавекам, то сапраўды ўсё ў ім здзіўляе: і тое, што «яно» вырасла, і што плаццяў наспраўляла, і што гадзіннік носіць...

...Прыходзяць астатнія Наташыны і Нініны сяброўкі—суседкі па пакою: дзве Мані, толькі адна Дубовік, а другая Барташ. Абедзве працуюць грузчыцамі (нажаль, такая цяжкая работа і дагэтуль яшчэ не можа абыйсціся без жаночых рук, а пара ўжо даць ім палёгка!).

Паступова гутарка набывае той агульны тон і шчыры характар, калі ўжо не трэба «выпытваць» і не трэба «ста-рацца» што адказаць.

— Ну, дзяўчаты, скажыце адкрыта: няўжо ўсім вам жылося б і працавала-ся б у калгасе горш і цяжэй?..

Пераглядаюцца, пасмейваюцца.

— Ды не... не цяжэй і не горш...

— Ну дык у чым жа справа? Чаму вы ўсе пакідалі калгасы і прыехалі ў горад?.. Што ні кажы, але вы тут не выгульваецеся. А ў калгасе цяпер і працадзень багачэйшы, і грошы даюць, і наогул—дома!

— То праўда... Але ўжо няма ахвоты вяртацца.

— Чаму ж?

— Сумна дома. Кіно бывае рэдка. Клубаў няма, а калі ёсць, дык нецікава там...

Усе гэтыя адказы даводзіцца чуць, нажаль, не ўпершыню. Так, нікому не сакрэт, што моладзь многіх яшчэ калгасаў імкнецца ў горад.

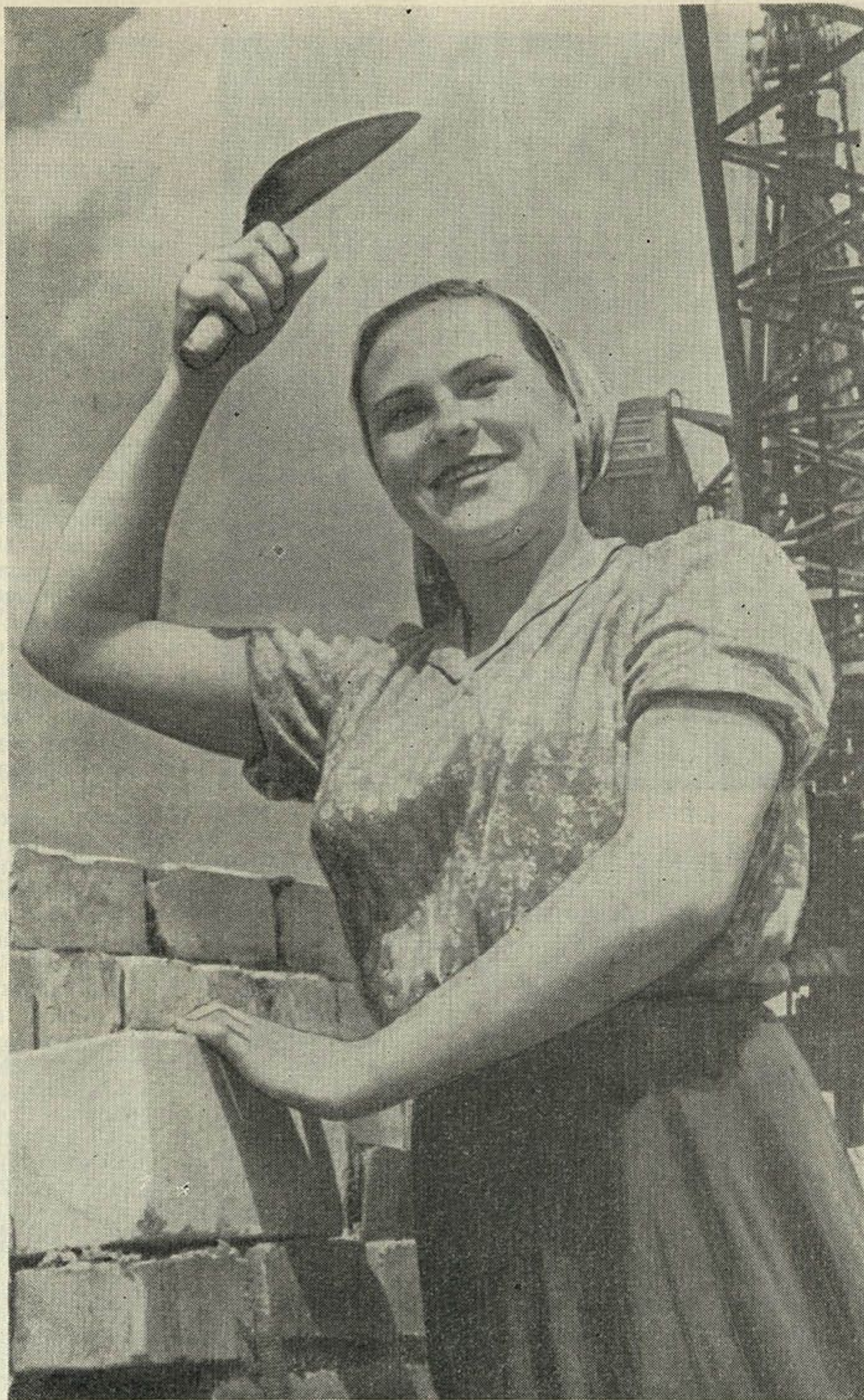
Малодосць не баіцца цяжкасцей.

Малодосць не мірыцца толькі з адным: з шэрым, нецікавым жыццём. А перабудоваць яго, павярнуць у новае рэчышча ў яе не заўсёды хапае вопыту, умення і ведаў. Вось адкуль ідуць і гэтыя разважанні пра «сумнае», «нецікавае» жыццё ў калгасе. Вось адкуль той нярэдка страх і адчай—спадарожнік маладых спецыялістаў, якія едуць працаваць на сяло.

...Мы доўга сядзім у інтэрнацкім пакоі чатырох дзяўчат-будаўнічак і аб чым толькі ні гаворым: і аб новых кінафільмах, і аб прачытаных кнігах (многа чытаць не хапае ў дзяўчат часу: усе-такі восем гадзін на рабоце, а дарога, а хатнія справы?!), і аб узорах для вышывання. Не абыйшлі і такой тэмы, як хлопцы-жаніхі...

Яны ёсць—чаму не будзе ў такіх дзяўчат хлопцаў. Але не ўсе яны вартыя, калі шчыра казаць, дзявочай увагі. Некаторыя любяць выпіць больш чым трэба, ёсць такія, што і пабіцца не прамінуць і пры дзяўчатах могуць вылаяцца непрыстойна...

І гэта тым больш крыўдна, што на працы хлопец, як кажуць, «гарыць», а ў інтэрнаце, у клубе, сярод таварышаў быццам нехта нябачны падмяняе ў ім тую «залатую» спружынку іншай—

Наташа Ждан за работай.

з нейкай памыйкі: іржавай і брыдкай. Нельга забываць на тыя залатыя круцінкі, якіх, бясспрэчна, многа ў характарах нашай моладзі. Іх трэба настойліва адшукваць і берагчы.

...Набліжаецца вялікае свята нашага народа. Спаўняецца 40 год Савецкай Беларусі. Многа вершаў і песень складаюць паэты і кампазітары. Мастакі адлюстроўваюць веліч нашых дзён фарбамі на палотнах. Гісторыкі пра гэта пішуць кнігі.

У будаўнікоў свая работа. Падобна гісторыкам, яны таксама пакідаюць летапіс свайго часу і сваіх мар. Толькі

летапіс гэты застаецца ў цэгле, у граніце, у мармуры...

Пройдуць гады. Сённяшнія юнакі стануць дарослымі мужчынамі. Дзяўчаты таксама завядуць уласныя сем'і і будуць паважанымі гаспадынямі і маткамі... І ўсё ж і тады, успомніўшы сваё нялёгкае працоўнае юнацтва, яны з гонарам скажуць дзецям:

— Гэта мы будавалі...

— Гэта нашы рукі...

Слава, падзяка і паклон да зямлі шчырым працоўным рукам!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Шчасце дзяцей

МАЛЕНЬКУЮ дзяўчынку з мілым тварыкам называюць Святланай. Яна вясёлая і жыццерадая. Сочачы за яе свавольствамі, не верыш, што на долю гэтага дзіцяці выпалі самыя цяжкія выпрабаванні.

Калі Святлану прывезлі сюды, ёй было ўсяго сем месяцаў. У бальніцы з цяжкай хваробы памерла маці. Дзяўчынку часова даглядала бабуля. Але слабое ад нараджэння дзіця без матчынай ласкі і клопатаў захварэла.

У нашай сацыялістычнай дзяржаве, дзе даражаць чалавекам, маленькую адзінокую дзяўчынку не забылі. Яе забралі ў Гомельскі дом дзіцяці. Тут удзень і ўночы каля хворага дзіцяці дзяжурялі клепатлівыя ўрачы і сёстры. Лячылі самымі навейшымі метадамі. Дзяўчынка паправілася. Яе першая ўсмішка пасля доўгай хваробы была лепшай узнагародай для незнаёмых ёй людзей. З таго часу бесклапотны смех Святланы ўліўся ў хор дзіцячых галасоў.

Прасторны двухпавярховы будынак Гомельскага дома груднога дзіцяці хаваецца за дрэвамі саду. Цэлы дзень у пакоях, на дварэ, у альтанках не сціхае дзіцячы смех.

Часта сюды заглядаюць і маці-адзіночкі, дзеці якіх знаходзяцца тут на поўным дзяржаўным забеспячэнні. Яны задаволены. У пакоях чыста і ўтульна. Шырокія вокны прапускаюць шмат святла. У паўзунковых і старэйшых групах дзеці поўзаюць, катаюцца на «коніках», гуляюць з цацкамі. Вясёлае ажыўленне не спыняецца цэлы дзень. У Доме дзіцяці праводзіцца комплекс загартоўкі дзіцячага арганізма: сон на паветры, вітамінізаванае паўнацэннае харчаванне.

Дом дзіцяці мае свае спецыфічныя асаблівасці. Змяніць маці адразу такой вялікай колькасці малых здольны толькі чулыя і добрасумленныя людзі, якія па-сапраўднаму любяць дзяцей. Дзеці нават у самым раннім узросце дасканала разбіраюцца ў тым, дзе шчырасць пачуцця, а дзе фальшывае сюсюканне.

Шмат шчырасці і любові прыносяць дзецям старэйшая сястра П. Г. Арлова, якая ў дзіцячых установах працуе ўжо 20 год, выхавальніцы Слесарэнка З. Ф., Новікава Н. І., Ляшковіч А. М., Струшавая А. А., няні К. Нікіфарава і Соня Белавус.

Кожная пасада тут, кожны абавязак работніка, ад галоўнага ўрача да апальшчыка, служыць адной агульнай справе — гадаваць малага чалавека так, як гадала б яго маці.

... Вось малы недаверліва глядзіць на жанчыну і на мужчыну, які трымае ў руках цацку.

— Не бойся, — супакойвае дзіця выхавальніца, — да цябе прыйшлі мама і тата.

Мама. Тата. Дзіцяці пакуль незнаёмы гэтыя словы. Але ўсё ж, смутна адгадваючы іх значэнне, яно нясмела працягвае ручкі.

— Сыночак мой! — абнімае яго жанчына, і вочы яе блішчаць. Яна не скрывае сваіх слёз.

Усе фармальнасці выкананы, і адзінокія да гэтага

На гэтых здымках — двое дзяўчат. Адна працуе ў Магілёве, другая ў Мінску. Яны звязаны, як і ўвесь беларускі народ, агульным імкненнем — дастойна сустрэць 40-ю гадавіну БССР. На здымку зверху — камсамолка Раіса Каецельнова. За нядоўгі час работы на Магілёўскім заводзе «Строммашина» яна паспела заваяваць аўтарытэт і павагу сярод таварышаў па рабоце. На рэвальверным станку штодня выконвае норму на 250 — 275 працэнтаў. Раіса прымае актыўны ўдзел у самадзейнасці: спявае і танцуе. На здымку знізу — фрэзерушчыца балансава-харазгога цэха гадзіннікавага завода Ганна Абрамкіна. Працуе на пяці станках і дае не менш 150—160 працэнтаў нормы.

Фота У. Кітаса і І. Змітровіча.

часу людзі забіраюць сына. Іх праводзіць амаль увесь персанал.

— Няхай хлопчык будзе вашым шчасцем, — гавораць ім на развітанне.

У кабінёце галоўнага на стала — стосік пісем. Іх тут берагуць. У іх — радасць, шчасце, гонар бацькоў, а часам трывога: усыноўленае дзіця захварэла. І ўрачы Дома дзіцяці, калі гэта блізка, наведваюць свайго былога выхаванца. А калі пісьмо прыйшло здалёк, шлюць парады.

Усынаўленне — не толькі высакародны грамадзянскі ўчынак. Яно да многага абавязвае бацькоў. У Доме дзіцяці на гэты важны ў жыцці дзіцяці акт глядзяць сур'ёзна, хоць і не было яшчэ выпадку, каб дзіця трапіла ў нядбайныя рукі.

Толькі за 1957 год з Дома дзіцяці было ўсыноўлена 16 дзяцей. Яны зноў знайшлі матчыну ласку.

І само сабою знікае з нашага ўжытку слова «сірата».

Г. КАПЦЕЛАЎ

Выхаванцы Гомельскага дома дзіцяці за гульнёй.

ДВАЦЦАЦЬ ГОД НА ФЕРМЕ

... Рана заўдавала Мар'я Паўлаўна Кавальчук. Пакінуў ёй муж чатырох дзяцей і маленькую хатку, дах якой быў дзіравы, як рэштата. Адною з першых уступіла Мар'я Паўлаўна ў калгас і сваёй стараннай працай заслужыла любоў і павагу калгаснікаў. Калгаснікі пабудавалі ёй новую хату. Восем год да вайны яна працавала на свінагадоўчай ферме, і адразу ж пасля вайны зноў прыйшла сюды. Не было корму, памяшкання, прыходзі-

лася здалёку насіць ваду, дома ў сваёй печы варыць бульбу для калгасных свіней...

Цяпер добрыя ўмовы створаны свінаркам і даяркам калгаса «1-е Мая» Рудзенскага раёна.

Мар'я Паўлаўна даглядае звыш 70 свіней. Усе яны маюць добрую ўкормленасць.

У 1957 годзе калгас закончыў будаўніцтва новага цаглянага прасторнага і светлага свінарніка. У ім ёсць падвесная дарога. Па

ёй свінаркі вывозяць гной з свінарніка, развозяць корм свінням. Значная частка работы на ферме механізавана.

Кіраўніцтва калгаса клапаціцца не толькі аб умовах утрымання свіней, але і аб кармах. Для таго, каб у час летняга перыяду было дастаткова зялёнага корму, пачалі сеяць віку з аўсам і гарох. Мар'я Паўлаўна клапаціцца аб тым, каб у рацыёны свіней уваходзілі розныя кармы. Тады свінні лепш ядуць.

Не адну сотню тон свініны здала Мар'я Паўлаўна за дваццаць гадоў сваёй работы на ферме.

Каля дзвюх тысяч свіней вырашціла яна за гэты час. І яе доля працы ёсць у выкананні пастаўленай задачы дагнаць і перагнаць у бліжэйшыя гады Злучаныя Штаты Амерыкі па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва.

За клапатлівую работу праўленне калгаса штогод прэміруе Мар'ю Паўлаўну і выдае ёй дадатковую аплату.

Выйшлі, як кажуць, у людзі і дзеці Мар'і Паўлаўны. Дачка Соня скончыла Мінскі юрыдычны інстытут і працуе народным следчым у Брэсце, Надзя — Мінскае педвучылішча і працуе настаўніцай у Сяргеевічах, сын Пеця скончыў Мінскі гандлёвы тэхнікум і працуе загадчыкам магазіна ў Магілёве, Іван — стаў рабочым.

— Мне дапамагла вывучыць дзяцей наша Савецкая ўлада, якой маё вялікае дзякуй. Без дапамогі дзяржавы я не магла б ні жыццё сваё палепшыць, ні дзяцей навучыць, — гаворыць Мар'я Паўлаўна.

М. ПІСКУНОЎ

7

На Усесаюзнай сельскагаспадарчай і прамысловай выстаўках. Група экскурсантаў з Віцебскай і Брэсцкай абласцей. У першым радзе (злева направа): цялятніца калгаса імя Булганіна Аляксандра Фёдарова, работніцы Полацкага раённага сельгаснаба Ефрасіння Сардыка, Мар'я Сакалова і Ліза Пізава, дыспетчар Ветрынскай МТС Тацяна Шламкова. У другім радзе (злева направа): даярка калгаса імя Сталіна Надзея Гулідава і свінарка калгаса імя Кірава Ядзвіга Лебедзева.

Фота П. Нікіціна.

Маладая сіла

У СОСНЫ — саўгас імя 10-годдзя БССР — мы прыехалі пад вечар. Да нас падышоў хударлявы, вельмі ветлівы жвавы малады мужчына, як потым высветлілася, нядаўні старшыня рабачкома, а цяпер загадчык другога аддзялення, Уладзімір Мартынавіч Кіберман. Ён паказаў на фотаапарат, які трымаў мой спадарожнік, і спачувальна заўважыў:

— Спазніліся вы, таварышы! Вось учора трэба было прыехаць: было што сфатаграфавачь — дзень моладзі адзначалі. Народу сабралася процьма. Цікава выступалі самадзейныя калектывы. І ўсё больш

нашы, саўгасныя, музыканты і спевакі, танцоры і нават клоуны. Прымеркавалі да гэтага дня мастацкую выстаўку, вярней кажучы, выстаўку прыкладнога мастацтва. Вось зойдзем у школу. Можна, яшчэ не разабралі экспанаты...

І Уладзімір Мартынавіч павеў нас да двухпавярховага цаглянага дома, атуленага стромкімі соснамі і дубамі. Па дарозе ён паказаў клуб, дзіцячыя яслі і сад, бальніцу з амбулаторыяй, будаўніцтва новай лазні. Ад яго мы даведліся і пра тое, што сёлетні год выдаўся вельмі цяжкім для саўгаса. Вясной работы на палях доўга стрымліваліся холадам і паводкай. Не паспелі пасеяць, як пайшлі дажджы. Вадою перапоўнены ўсе меліярацыйныя каналы, і яе не хоча прымаць Арэса. Нават на пясчаным востраве Сосны (цэнтральнай сядзібе саўгаса) вада пазатоплівала многія агароды рабочых.

— Старыя не памятаюць тагога мокрага года, — гаварыў Уладзімір Мартынавіч. — А дождж усё лье і лье... Але нічога, план па асноўных паказчыках мы выканаем, малака і мяса дадзім многа.

Мы падышлі да школы, падняліся на другі паверх і апынуліся ў вялікай зале. Тут завіхаліся дзяўчаты. Яны здымалі са стэндаў экспанаты і акурата на ўкладвалі іх у такім парадку, у якім жывуць у пасёлку творцы гэтых цудоўных малюнкаў і кветак, шкатулак і палічак, партрэтаў і сурвэтак, падушчак і абрусаў, дарожак і накрывак. Экспанатаў было столькі, што здавалася, быццам усе рабочыя саўгаса прымалі ўдзел у выстаўцы. Многія рэчы па-сапраўднаму захаплялі, імі падоўгу можна было любавачца. Колькі спатрэбілася часу, цярплівасці, умельства, каб, як жывы, глянуў з акуратнай рамачкі А. С. Пушкін, каб усімі адценнямі фарбаў заіскрыліся макі! Вока песцілі самыя разнастайныя малюнкi, то вышытыя на палатне, то выпаленыя на дрэве, то выкладзеныя з разнаколернай саломкі. І ўсё гэта зроблена рукамі даярак і свінарак, цялятніц і паляводаў, механізатараў і хатніх гаспадынь, рукамі тых, хто змагаецца за высокія ўраджаі і надоі малака, хто вырошчвае і адкормлівае жывёлу.

— Партрэт А. С. Пушкіна, — тлумачыў Кіберман, — вышыла даярка Ганна Лялёш. Макі, зробленыя набіўной іголкай, работа цялятніцы Лілі Ярута. Журы адзначыла прэміямі вышыўкі маладых свінаракамсамолак, актыўных удзельніц мастацкай самадзейнасці Маі Бравінай і Ліды Прорвіч. Мая і Ліда першымі адгукнуліся на заклік камсамола і пайшлі працаваць на свінаферму. Ужо дабіліся поспехаў. Наогул, у нас моладзь актыўная, не палюхаецца цяжкасцей, ідзе працаваць на рашаючыя ўчасткі... А цяпер падзівіцеся вось на гэтыя работы.

— Партрэт А. С. Пушкіна, — тлумачыў Кіберман, — вышыла даярка Ганна Лялёш. Макі, зробленыя набіўной іголкай, работа цялятніцы Лілі Ярута. Журы адзначыла прэміямі вышыўкі маладых свінаракамсамолак, актыўных удзельніц мастацкай самадзейнасці Маі Бравінай і Ліды Прорвіч. Мая і Ліда першымі адгукнуліся на заклік камсамола і пайшлі працаваць на свінаферму. Ужо дабіліся поспехаў. Наогул, у нас моладзь актыўная, не палюхаецца цяжкасцей, ідзе працаваць на рашаючыя ўчасткі... А цяпер падзівіцеся вось на гэтыя работы.

Уладзімір Мартынавіч падвеў нас да стэнда, дзе знаходзіліся малюнкi на тэмы народных казак, выпаленыя на дрэве. По-

На лётнай пляцоўцы саўгаса ідзе загрузка самалёта ўгнаеннем.

бач віселі карціны, пісаныя маслам і акварэллю.

— Выпальваннем займаецца ў нас слесар Леанід Буранаў. А бачыце, што вырабляе са звычайнай саломкі Маня Башкевіч! Ва умелых руках і саломка можа ўпрыгожыць кватэру. А гэта карціны нашага маладога мастака Анатоля Кавалеўскага — цяпер студэнта тэхнікума.

Дзяўчаты прыспешвалі нас з разглядам экспанатаў: ім яшчэ трэба ўсё гэта разнесці і развезці па дамах. І барані божа, калі што-небудзь папсуецца ці прападзе. Мы адышлі ад экспанатаў, і нястомныя арганізатары выстаўкі адразу пачалі іх уладкоўваць.

— З кожным годам расце ў нас колькасць аматараў мастацкай вышыўкі, вязання, інкрустацыі, жывапісу, разьбы па дрэву, — працягвае расказваць Кіберман. — А тры гады таму назад, на першай нашай выстаўцы, работ было не багата. Некаторыя дзяўчаты і жанчыны сароміліся выстаўляць сваё рукадзелье на людскія вочы. Цяпер, наадварот, жадаючых шмат. Журы адбірае найбольш удалыя работы. Выстаўка становіцца традыцыяй, да яе штогод рыхтуюцца, яе чакаюць. На другі год паспрабуем правесці конкурс і на лепшую клумбу.

— Конкурс трэба праводзіць на лепшы палісаднік, — прапануе адна з дзяўчат.

Прапанова ўсім падабаецца. І сапраўды, чаму не правесці такі конкурс! Прыгожа абгароджаныя кветнікі з багатым наборам кветак аздобяць не толькі дамы рабочых, а і вуліцы, увесь пасёлак. Бясспрэчна, знойдуцца заўзятыя аматары кветаводства, за іх прыкладам пойдучы многія. Дзяўчаты і Уладзімір Мартынавіч, не спыняючы разбору экспанатаў, пачынаюць раіцца, як лепш правесці такі цікавы конкурс.

За адчыненым насцеж акном шумелі сосны. На захадзе з-за хмар выглянула сонца, і толькі цяпер, у яго праменнях, з вышыні другога паверха, адкрыўся нам увесь пасёлак. Як цесна тут дамам і гаспадарчым будынкам! Пясчаны 18-гектарны востраў Сосны, акружаны тарфяна-балотнымі палямі і сенажацямі, увесь забудаваны. А хіба даўно на ім стаяла ўсяго адна будыніна, бо астатнія былі знішчаны і зруйнаваны фашысцкімі захопнікамі. Хіба даўно людзі шукалі прытулку ў зямлянках, марылі не пра кветнікі, а пра дах над галавой, пра звычайны хлеб. І ўжо тады, у першыя пасляваенныя гады, рупліва працай

Актыўныя ўдзельніцы мастацкай самадзейнасці работніцы саўгаса Надзя Флярко і Воля Крыж выконваюць частушкі. Акампаніруе баяніст Павел Хаміцэвіч.

вернутых да жыцця людзей пачала закладвацца працоўная слава саўгаса. Першыя Героі Сацыялістычнай Працы былі з саўгаса. Гэта тутэйшы старажыл, адзін з піянераў смелага наступу на непраходныя Мар'іны балоты, стваральнік саўгаса Павел Калыска; гэта звеннявыя Наста Стыкут і Ульяна Паіграй; гэта загадчык участка, а цяпер пенсіянер Фёдар Саўчык.

Саўгас хутка будаваўся і рос, залечваючы глыбокія раны вайны. Цяпер ужо цесна яму пад шумлівымі соснамі. Выдатныя цагляныя кароўнікі пабудаваны і будуцца на другім востраве — Чырвоная паляна. Туды на сталае жыхарства пераязджаюць дзяркі і даглядачыкі жывёлы. Забудоўваюцца і іншыя астравы.

За апошнія гады ў саўгасе з'явілася шмат маладых рабочых, для якіх Сосны — радзіма. Яны ідуць на змену бацькам, каб множыць працоўную славу саўгаса. Яны не толькі пераймаюць іх вопыт, традыцыі, але і ўзбагачаюць яго дасягненнямі навукі і перадавой практыкі. Яны ўмеюць працаваць і весяліцца, прыгожа марыць і ажыццяўляць свае мары.

Калісьці ў Сосны прыязджаў народны пясняр Янка Купала. Паэт захапляўся працаю вольных, адважных людзей, якія пераўтварылі Мар'іна балота ў адну з багацейшых мясцін рэспублікі:

...Тарфяное поле,
На якое ўчора
Чалавек баяўся
Выйсці з сваім горам;
А сягоння смела
Спяшыць за машынай
Па сухой раўніне...
Як гэта ўсё дзіўна!

Так пісаў пясняр у сваёй паэме «Над ракой Арэсай». Для

маладога рабочага ва ўсім гэтым ужо няма нічога дзіўнага. Ён нарадзіўся тады, калі на былой дрыгве шумела збажына і культурныя травы, лапушыліся бульба і карняплоды. Яго не дзівяць цяпер не толькі трактар ці камбайн, а нават самалёт — нязменны памочнік хлебараба. Хіба так хутка і роўна расцееш угнаенне, як гэта робіць самалёт? Распырскваючы гербіцыд «2,4-Д», самалёт праполвае за дзень сотні гектараў. Гляньце, як скруцілася лісце на лебядзе, свірэпцы і іншым зеллі, як яно гіне, даючы прастору культурным раслінам.

Машыны зрабілі працу лягчэйшай і больш прадукцыйнай. Рабочыя маюць шмат часу для вучэння, развіцця і ўдасканалвання сваіх здольнасцей, для культурнага адпачынку. Таму такая багатая і разнастайная іх самадзейнасць. Культурныя запатрабаванні рабочых растуць разам з ростам іх дабрабыту.

— Запішыце такі факт, — настойліва просіць цяперашні старшыня рабачкома Юры Міхайлавіч Растаргуеў. — Рабочыя нашага цагельнага завода, асабліва моладзь, увесь час прасілі пабудаванне на іх востраве клуб, бо ім няма дзе разгарнуцца. Але міністэрства не адпускала сродкаў на будаўніцтва. Тады рабочыя вырашылі пабудаванне клуб уласнымі сіламі, у нерабочы час.

Вялікая цяга да культуры, да ведаў не толькі ў моладзі, але і ў старэйшых рабочых.

— Кожны раз, калі нам выпадае пабываць у Мінску, — расказвае Валя Габрыельчык, — мы перш за ўсё купляем патэфонныя пласцінкі, бо мы з Маратам вельмі любім музыку, песні.

Марат Габрыельчык — муж Валі — працуе шафёрам на жывжжараскідальніку, а Валя — стажёрам на гэтай машыне. Разам яны зарабляюць дзве тысячы рублёў. Маюць прысядзібны гарод, карову, свіней, курэй. Сродкаў хапае не толькі на пласцінкі, а і на значна даражэйшыя рэчы.

Марат і Валя — старажылы саўгаса, тут нарадзіліся і выраслі. Бацька Марата да вайны працаваў аграномам. «Вунь ягоны сад расце», — паказвае Валя на невялікі саўгасны сад.

Прыёмны бацька Валі працаваў ветэрынарным урачом. Валя з Маратам пажаніліся, калі саўгас яшчэ ляжаў у руінах. Цяпер гэта вельмі дружная і працавітая маладая сям'я. І такіх сем'яў многа ў саўгасе. Пра іх кажучы, што гэта маладая сіла старэйшага на Беларусі саўгаса, створанага воляй народа на адваяванай у балот урадлівай глебе.

Маладыя людзі саўгаса — творцы яго далейшых поспехаў, яго будучыні.

М. ВІШНЕЎСКІ.

Любанскі раён.

Вялікіх поспехаў дасягнула свінарка Тамара Якубоўская. Ад 22 свінаматак за першы апарос яна атрымала 225 парасят. Разам з ёю на ферме працуюць маладыя свінаркі Ліда Прорвіч і Мая Бравіна. На здымку: Ліда Прорвіч, Тамара Якубоўская і Мая Бравіна ў гадзіну адпачынку.

Дзяржаўная Соф'я Гаўрылаўна Маркевіч за выдатныя поспехі ў рабоце ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалем «За працоўную доблесць» і 4 медалямі за ўдзел ва УСГВ у Маскве. Яе дачка Ніна таксама стала дзяржаўнай. На здымку: Соф'я Маркевіч з дачкой Нінай каля новага чатырох-радковага кароўніка.

Даражэй за ўсё

Аляксей ЗАРЫЦКІ

НЯДАЎНА мне давялося быць удзельнікам сустрэчы дэлегацыі аўстрыйскіх прыхільнікаў міру, якая накіроўвалася праз Мінск у Маскву. Грымела музыка, школьнікі падносілі гасцям кветкі. Прадстаўнікі грамадскасці шчыра віталі нашых зарубажных сяброў. З пажаданнямі дружбы і міру выступалі і госці, усхваляваныя сардэчнай сустрэчай.

Сярод дэлегатаў мне кінулася ў вочы адна старая, маленькая, вельмі скромна апранутая жанчына. Яна часта азіралася, шукаючы кагосьці позіркам. У руках жанчына трымала невялікі пакунак, загорнуты ў жоўтую паперу і перавязаны шпагатом. Я падшоў да яе. Мы пазнаёміліся. З размовы высветлілася, што Герміна Златнік (так завецца мая новая знаёмая) сапраўды чакае тут аднаго чалавека, які павінен быў прыехаць аднекуль аж з-пад Магілёва, каб сустрэцца з ёй тут. Герміна расказала мне каротка пра сябе і сваё знаёмства з гэтым чалавекам. Яе расказ глыбока крануў мяне, і я пастараўся яго перадаць, як магу.

Вырасла я, — расказвала Герміна, — у сям'і аўстрыйскага рабочага. З малых год зазнала, што такое беднасць. Яшчэ зусім маладой дзяўчынай пазнаёмілася я з творамі Максіма Горкага. Асабліва запамнілася мне яго «Маці». Перад першай сусветнай вайной я выйшла замуж. Мой муж — чэх па нацыянальнасці, таму мае прозвішча зусім славянскае. Неўзабаве пасля майго вяселля пачалася першая сусветная вайна. Мужа забралі ў армію, і ён загінуў на ўсходнім фронце. Цяжка мне было перажыць гэтую страту. Пры панаванні ў Аўстрыі фашыстаў давялося мне пасядзець і ў турме.

У 1943 годзе працавала я ў Вене, у канторы «Таварыства па продажы шкла». І вось помню, пачала ў нас на пагрузцы шкла працаваць невялікая група савецкіх ваеннапалонных. Выгляд у іх быў жахлівы. Зімою яны былі апрануты ва ўбогае рыззё. На нагах замест ботаў былі драўляныя бацінкі — калодкі. Высахлыя ад голаду палонныя рухаліся, як цені. Што рабіць? Як дапамагчы? Я дзялілася з імі сваім пайком, даставала ў знаёмых, якія спачувалі савецкім людзям, прадукты, перадавала іх тайком, каб ніхто не бачыў, бо калі б пра гэта даведаліся фашысты, яны б знішчылі і мяне і палонных.

Вельмі цяжка было дапамагаць палонным, але затое, калі Вену вызвалілі савецкія войскі, я радавалася і перамозе над гітлераўцамі і таму, што мне ўдалося хоць трохі дапамагчы савецкім людзям, якія так мучыліся змаганнем супроць фашызма. Адзін з палонных, Уладзімір Маслакоў, умеў крыху гаварыць па-нямецку, мне часам удавалася пагутарыць з ім. Пакідаючы Вену пасля вызвалення яе Савецкай Арміяй, ён даў мне свой адрас. Сам ён родам з Беларусі, з-пад Магілёва. Прамінула шмат гадоў пасля ўсіх гэтых падзей. І вось я нядаўна паслала пісьмо Уладзіміру і атрымала ад яго адказ. Ён пісаў, што працуе ў Магілёве, ажаніўся, мае ўжо дачку і сына, што пабудаваў сабе добры дом. Уладзімір прыслаў мне і здымак, дзе ён быў сфатаграфаваны разам з жонкай і сынам. Пісьмо Уладзіміра мне сябры пераклалі на нямецкую мову, перадрукавалі на машынцы, і яго з вялікай цікавасцю чыталі мае знаёмыя і суседзі.

Асаблівую цікавасць выклікала фатакартка. Аўстрыя — капіталістычная краіна, і антыдэмакратычныя, прафашысцкія элементы часта распаўсюджваюць усялякія неверагодныя чуткі пра Савецкі Саюз. Так, напрыклад, па Вене доўгі час гуляла пачварная плётка, што нібыта ўсе савецкія ваеннапалонныя пасля вяртання на радзіму былі знішчаны. Гэты здымак і пісьмо пераканаўча абвяргалі хлусню паклёпнікаў.

У маі я даведалася, што разам з дэлегацыяй аўстрыйскіх прыхільнікаў міру еду ў Маскву. Па дарозе мы павінны спыніцца на адзін дзень у Мінску. Я напісала чатыры дні назад пра гэта Уладзіміру і прасіла, каб ён прыехаў у Мінск. Вельмі мне хацелася яго ўбачыць, я яму і маленькую пасылку падрыхтавала, — сказала Герміна, паказваючы перавязаны шпагатом пакунак. — Не ведаю, што здарылася. Мо' не атрымаў яшчэ пісьма ці мо' яшчэ якая прычына... Але мой «плён» не прыйшоў, — уставіла яна ламае рускае слова ў размову. — Дзе ж ён, мой плён? — У вачах маленькай старой жанчыны было расчараванне. Яна сціхла, шкадуючы, што не адбылася чаканая сустрэча. І раптам Герміна звярнулася да мяне:

— Я не ведаю ні рускай мовы, ні горада. Праз некалькі гадзін мне трэба ехаць з Мінска. Зрабіце мне ласку, дашліце гэтую пасылку поштай Уладзіміру Маслакову.

Трэба было спяшацца, бо ўжо загулі маторы аўтобусаў і перакладчыкі пачалі запрашаць гасцей заняць месцы. Я ўзяў пасылку і развітаўся з Гермінай Златнік.

Спачатку я хацеў адправіць пасылку поштай па адрасу, што быў напісаны на ёй, але перадумаў. Мне захацелася даведацца аб усім да канца, убачыць і самога Уладзіміра, паслухаць, што ён раскажа.

Вуліца Пацёмкіна знаходзіцца на гарадской ускраіне. Гэта зусім ціхая, зялёная вуліца, уся ў садах. Дамы новыя, утульныя, з верандамі і ганкамі, пад вокнамі кветкі. Прыгожы новы домік, дзе жыве Маслакоў, таксама тоне ў зеляніне — яблыні і вішні абступілі яго з усіх бакоў. Гаспадар дома сустраў мяне ветліва. Ён вельмі шкадаваў, што не ўбачыў Герміну Златнік; справа ў тым, што яна паслала пісьмо на стары адрас, і ён атрымаў яго са спазненнем.

Уладзімір разгарнуў пасылку. Там была вышываная шапачка для дзіцяці, сурвэтка, на якой вышыты гербы некалькіх аўстрыйскіх гарадоў, жаночая блузка, машынка для рэзкі яек — патрэбная рэч для гаспадыні, якія часта гатуюць халаднік, і кніжка нямецкага вучонага Кеплера «Чалавек і зоры».

— Харошы чалавек Герміна, — гаворыць Маслакоў, — не вельмі часта такія людзі сустракаюцца. Шкадую, што спазнілася пісьмо. Яна ж цяпер пенсіянерка, жыве бедна. Проста не ведаю, як ёй аддзякаваць за такую сардэчную ўвагу.

Дом утульны, чысты. Некалькі пакояў і кухня. Мы сядзім у сталовай, галіны яблынь зелянеюць за шыбамі вокан. Уладзімір, абдымаючы адной рукой свайго сына, сямігадовага Геню, расказвае:

— Вайна засцігла мяне на граніцы. Быў я радвым пагранічнікам. Першыя варожыя кулі прасвішчалі над намі раніцай 22 чэрвеня. 28 чэрвеня я быў ранены. Паправіўся і зноў на фронт. Трапіў у палон я 12 мая 1942 года пад Харкавам у часе няўдалай наступальнай аперацыі. Фашысцкі палон — гэта самае жахлівае, што мне давялося перажыць за вайну. Першы тыдзень нас трымалі ў вялікай лагчыне пад адкрытым небам. Вакол вартавыя з кулямётамі. Дазвалялася толькі ляжаць альбо сядзець, а калі хто ўставаў, — стралялі. Пяць дзён нам нічога не давалі есці. На шосты дзень выдалі кожнаму па шклянцы сухіх ячных круп. Трэба было неяк зварыць

з іх кашу. Чыстай вады не было, яе бралі з бруднага балота, што знаходзілася пасярэдзіне лагчыны, цадзілі праз кашулі. Але што рабіць далей? Як распаліць касцёр? Ніякага паліва ў той лагчыне не было. І вось мы здымалі з сябе бялізну і палілі яе, каб зварыць гэтую ячную кашу.

Пасля нас адвезлі ў лагер пад Львовам. І там нас марылі голадам. Палонныя настолькі аслабелі, што не хапала сілы прыбіраць нябожчыкаў, і мерцвякі па некалькі дзён ляжалі на нарах побач з жывымі. Страшна робіцца, калі згадаеш тое, што было ў палоне. Геня, — звяртаецца Уладзімір да сына, — ідзі адсюль, не трэба табе слухаць... Сасновую кару, разумееш, елі палонныя ад голаду. Паміралі, як мухі. І вось зусім знясіленныя апынуліся мы ў пачатку 1943 года ў Вене, у лагеры Кісгібель. Прывезлі нас туды ў таварных вагонах з кратамі. З гэтага лагера палонных пад наглядом вартавых вывозілі на грузавіках на працу. Я і некалькі маіх таварышаў працавалі грузчыкамі ў «Таварыстве па продажы шкла». Скрыні са шклом мы падвозілі на тачках да аўтамашын. Работа цяжкая, і не ведаю — ці вытрымалі б мы, каб не Герміна Златнік. Яна працавала, здаецца, рахункаводам у канторы гэтага таварыства. Ubачыла яна нас упершыню, азірнулася, нікога паблізу няма і кажа:

— Рускі харашо. Паулюс і Сталінград капут. Гітлер капут.

Сказала і ўсміхнулася. І мы ўсміхнуліся ў адказ. Так адбылося наша знаёмства з Гермінай. Яна пачала прыносіць нам хлеб, часам нават і з маслам, перадавала яго нам сама альбо пакідала ва ўмоўленым месцы. Зрабіць гэта было не вельмі цяжка, бо ўвесь двор, дзе мы працавалі, быў застаўлены скрынямі са шклом. І гэты хлеб, і гэтая падтрымка выратавалі нас.

Часам яна, калі была магчымасць, падыходзіла да нас. Гаварыла з намі. Яна ведала ўсяго некалькі рускіх слоў, я трохі ведаў нямецкую мову. Герміна падбірала самыя простыя словы, каб яе можна было зразумець. Расказвала яна, што ў 1931 годзе ездзіла ў Маскву, што там ёй вельмі спадабалася, што любіць яна чытаць кнігі Горкага і нязменна канчала свой расказ словамі:

— Гітлер капут!

Так, рызыкуючы жыццём, Герміна дзялілася з намі сваім пайком.

Быў там яшчэ рэзчык шкла чэх Янда. Фашыстаў ён страшна ненавідзеў, пры зручным выпадку расказваў нам аб становішчы на франтах і таксама часам дапамагаў нам. Але нам не пашанцавала. У пачатку 1944 года нас раптоўна перакінулі працаваць у ліцейны цэх аднаго вагонарамонтавага завода. Праца там была выключна цяжкая. Мы павінны былі кавальскімі молатамі адбіваць непатрэбныя наросты, якія атрымліваюцца на буйных дэталях пры адліўцы. Кармілі нас вельмі дрэнна, і мы адчувалі, што доўга на гэтым заводзе не працягнем. На наша шчасце, працаваў там ліцейшчык Роберт Рахноўскі, серб па нацыянальнасці, гітлераўцы яго сілком прывезлі з Югаславіі ў Вену на працу. Ён вельмі добра адносіўся да нас і ненавідзеў фашыстаў. Мы папрасілі Рахноўскага, каб ён зайшоў у «Таварыства па продажы шкла», перадаў ад нас прывітанне Герміне і расказаў ёй пра нас. Рахноўскі зайшоў да Златнік, сказаў ёй, дзе мы працуем. Роберт прынес ад Герміны запіску, буханку хлеба і спецыяльна для мяне, як найбольша-

Прыхільнікі міру з Аўстрыі аглядаюць Мінск.
Фота П. Нікіціна.

га знаўца нямецкай мовы, маленькі руска-нямецкі слоўнік. Чэх Янда таксама перадаў нам буханку хлеба. Так Рахноўскі зрабіўся нашым сувязным. Ён два—тры разы на тыдзень наведваў Герміну і прыносіў нам харчы і запіскі. На ўсякі выпадак Герміна перадала нам праз Рахноўскага і свой хатні адрас. І гэта пасля вельмі спатрэбілася. За некалькі дзён да вызвалення Вены нашай арміяй амерыканцы (не магу зразумець з якой прычыны) зрабілі моцны паветраны налёт на наш лагер. З пяцісот савецкіх ваенна-палонных пяцьдзсят загінула ад амерыканскіх бомб, а астатнія, карыстаючыся панікай, разбегліся хто куды. Я разам з маім сябрам Мосіным (ён родам з Арла) пабеглі да Герміны. Яна нас сустрэла з вялікай радасцю і хавала ў сябе чатыры дні, пакуль Вену не вызваліла Савецкая Армія. Жыла Герміна Златнік у маленькім пакойчыку. Ложак, стол ды этажэрка з кнігамі — вось і ўсё, што было ў тым пакойчыку. Праўда, кніг многа, сярод іх творы Максіма Горкага, Льва Талстога, Някрасава.

Пасля вызвалення Вены я развітаўся з Гермінай Златнік, пакінуўшы ёй свой адрас. З ваеннапалоннага я зрабіўся канваірам — канваіраваў палонных гітлераўцаў. Неўзабаве скончылася вайна, я вярнуўся дадому. Спачатку працаваў у вёсцы, але ўжо некалькі год працую ў Магілёве тэхнікам-сувязістам. Дзяржава дапамагла мне, дала пазыку на будаўніцтва хаты. Вось бачыце мой дом, сад, сям'я. Жыву добра. Часам успамінаюцца страшэнныя гады фашысцкага палону, і я тады думаю, што наўрад ці вярнуўся б дадому, каб не падтрымка гэтай смелай жанчыны.

Мы сфатаграфаваліся за сталом — разам з жонкай і дзецямі Уладзіміра, каб паслаць гэтае фота Герміне на добры ўспамін.

Перад развітаннем Уладзімір паказаў мне пісьмо Герміны. Мне запомніліся апошнія радкі пісьма:

«З тых цяжкіх год вайны мне стала асабліва зразумелым, што тое, што раз'ядноўвае працоўных, заўсёды нарэшце слабейшае, чым тое, што аб'ядноўвае іх. У самыя цяжкія часы мы заставаліся самімі сабой, і Гітлер фактычна не меў над намі ніякай улады».

Вось і ўсё, што я ведаю пра гэтую маленькую старую жанчыну з вялікім і мужным сэрцам.

Святка

Расказ Штэфана ЛУКА

Мал. Ю. Пучынскага

ЛЕС насіў дзіўную назву: Чыяна. Калісь, вельмі даўно, імя гэтае належала маладой цыганцы. Аганьбаваная жандарам дзяўчына павесілася. Здавалася б, у памяці людзей месца гэтае павінна было б насіць пячатку праклёну, заставацца пустэльным і жудасным; яго павінны былі памінаць толькі ў зімовыя ночы, на вячорках, калі хлопцы балакаюць і знарок расказваюць страшныя казкі з нечысцю і ваўкалакамі, палохаючы дзетвару і дзяўчат, якія потым усю ноч уздрыгваюць ва сне.

Другога лесу навокал гэтага раўніннага сяла няма, а гэты не стаў непрыглядней, не страціў сваёй красы з-за наданага яму людзьмі імя.

Штогод, на сёмуху, на ўзлеску, непадалёк ад сяла Анука, спраўляюць «Прайку». Гэты дзедаўскі звычай застаўся нязменным здаўна, хоць ніхто і не ведае, адкуль бярэцца назва «Прайка», якога яна паходжання.

Лес апануўся цёмназялёным лісцем, і цені ў ім ад ствалоў такі густы, што так і ахутвае цябе халадком, так і вабіць расцягнуцца на зямлі, накіраваўшы позіркі ўдалачыні, туды, дзе відаць сяло. Пшаніца ў пару «Прайкі» пачынае залаціцца, мясцамі адліваючы яшчэ юнай рунню, каласы ледзь гайдаюцца, нібы баючыся пашкодзіць няспелае, малочнае зерне. Кукуруза толькі-толькі ўзыхляла. Адзін мак-нахабнік то тут, то там паказвае сваю пунсовую, бліскучую галоўку.

На «Прайку» збіраюцца людзі з усіх навакольных сёл, усе ад малога да вялікага, ад дзетвары да старога, глухага званара з сяла Ваца, адзінага сярод сялян, які носіць яшчэ доўгія і ўмашчаныя каровіным маслам валасы. Ідуць туды і хлопцы і дзяўчаты, апанутыя па-святоточнаму, жанатыя людзі і ўдовы, ідзе і млынар-сакс з Тоанчэ.

Адхонны схілі узгорка з боку сяла Анука, паросшы акацыямі і рэдкімі кустамі шыршыны, поўны народ. На траве расцілаюць дамацкія дыванчыкі, раскладваюць харч: сала, «каш» — свежы авечы сыр, салёную цыбулю, брынзу, смажаную птушку, раскаркоўваюць бутэлькі і гліняныя збаны з вузкім рыльцам... Дзеці гуляюць у «ліцу» з сцізорыкамі, цыганы наладжваюць інструменты, недзе пішчыць кларнет, глуха гудзе кантрабас. Толькі лес стаіць, нерухома, маўкліва, зрэдку шапоцячы лісцем.

Разам з іншымі прышоў сюды і Іон Мэрлан з жонкай Карнеліяй. Карнелія разаспала на траве зялёны ў аранжавы пасачак дыванчык, развязала вузельчык з ежай і падала мужу бутэльку ледзь падсалоджанай на яго густ гарэлкі. Муж піў з яўным задавальненнем, доўгімі глыткамі, спярша пажадаўшы ёй добрага здароўя. Сочачы за ім вачыма, жанчына бачыла, як пры кожным глытку на шыі рухаецца кадык. Потым узятая бутэльку з яго рук і, выцершы рыльца, адпіла і яна гарэлкі. Іон падняўся і сказаў, што ідзе пашвэндацца сярод людзей: рана, маўляў, яшчэ палуднаваць. Паляпаўшы сябе па кішэні безрукаўкі, ён дастаў сярнічку і запаліў папяросу.

Жанчына засталася адна. Яна схавала ежу, сабрала ў кулак рассыпаную соль і са злосцю выкінула ў траву. Ёй было прыкра, што і тут муж не застаецца з ёю чакаць прыходу сваіх прыяцеляў, калі гэткія ў яго ёсць, а ідзе да іх, як гэта робяць хлопцы, каб напіцца. А калі Іон напіваецца, ён робіцца яшчэ больш прыдзірлівы, чым звычайна; яго маленькія вочкі глядзяць на яе варожа з-пад густых броваў і ўсё яе дакарае;

— Георгэ ў цябе ў думках?!

Ён глядзіць на яе спадылба, як раз'юшаны бык, і так скрыгоча зубамі, што яна ўся дрыжыць, а потым увечары...

Вось ужо два гады, як яна замужам.

Ёй было тады ўсяго шаснаццаць год. Іон Мэрлан не быў з яе сяла, яна пазнаёмілася з ім у горадзе, на кірмашы. Ён хадзіў за ёю па пятах і пераехаў нават у сяло па суседству з ёю. Георгэ тады дома не было, ён паехаў кудысьці. Праўду кажучы, і Георгэ не быў родам з яе сяла, а з-пад Сібіу і пражываў у невялікай вёсачцы Кырмань за лесам. Так у дзяўчыны з'явілася адразу два жаніхі. Адзін з іх ёй падабаўся — гэта быў Георгэ. Хлопец кемны, бывалы, сабою харошы. Ён неўзабаве закруціў ёй галаву. Кожны вечар яны сустракаліся каля акаліцы. У палоне несвядомага захаплення яна абнімала яго, а ён гаварыў ёй ласкавыя словы, і ў голасе гучалі і радасць і сум. Апанаваная невыказным шчасцем, яна ўся замірала, забываючы пра ўсё на свеце. А ўдзень усё думала аб тым, што на Георгэ заглядаецца шмат дзяўчат і што многія з іх гатовы самі прасіць яго танцаваць з імі. А з якой асаладой яны заплюшчваюць вочы, абнімаючы яго за шыю, калі скачучы з ім «перыніцу»!.. Як і яна сама. А маці ўсё старалася ёй утлумачыць, што нядобра выходзіць замуж за прыгожага. У прыгожага і дзеці пойдучы, а ён усё маладзіцца, усё сваім характам выхваляецца. А жонка хадзі ды шукай мужанька па дамах у маладзенькіх удовчак.

Сустракаючыся з ім, дзяўчына, уся ў слязах, пераказвала Георгэ словы маці, а ён толькі ціхутка пасмейваўся, відаць, усцешаны тым, што па ім уздыхаюць дзяўчаты, і гаварыў:

— Дурненькая, я на табе ўсё роўна жанюся...

Потым узніклі і іншыя пытанні. У Георгэ амаль зусім не было зямлі. Ён працаваў напалавіну з бацькам, а ўзмку ішоў у лес на парубку. Дома ён бываў толькі летам. З лесу прыходзіў раз у два тыдні на гулянку, зграбны, смуглявы, абыякава глядзеў на скокі, шукаючы Карнелію сваімі зялёнымі з залатой іскрынкай вачыма — і яна забывала пра другога свайго кавалера, Іоне, і ўся так і млела пры думцы, што ўвечары яны зноў будуць разам.

Карнелія ўздыхнула. Так, яна вельмі любіла Георгэ. Так любіла, што забылася і на свой дзявочы гонар. Аднойчы, зімоваю ноччу, калі бацькі яе моцна спалі ў сумежным пакоі, Георгэ авалодаў ёю. Яна тады плакала горкімі слязьмі і прымусіла яго паклясціся, што ён не кіне яе, а Георгэ, расчунлены, пашчотны, стараўся яе супакойць сваім глыбокім перарывістым голасам:

— Ды не, не бойся. Са мною табе жыць.

Насталі самыя шчаслівыя дні ў яе жыцці. Георгэ больш не пайшоў працаваць у лес, а з кахання да яе наняўся на чыгунку і кожны вечар хадзіў да яе пехатой за восем кіла-

метраў. Потым яго забралі ў салдаты. Як яна тады плакала! Але ўсё ж у глыбіні душы радавалася, што ўсё абыходзілася і яна не зацяжарыла. Здавалася, нішто не змянілася ў яе жыцці.

Адно толькі было дрэнна: Георгі напісаў ёй усяго адзін раз.

А тым часам Іон Мэрлан упарта сватаўся да яе. І як усякі сур'ёзны жаніх, ён першым чынам пастараўся прыцягнуць на свой бок бацькоў Карнеліі. Пры думцы, што Георгі забыў яе, у душы дзяўчыны закрывалася роспач. У той жа час яна пачала прывыкаць да прысутнасці Іона. Ён прыходзіў, садзіўся на лаўку, гутарыў з Ганнай, яе маці, даваў папяросты яе бацьку. З часам Іон перастаў здавацца ёй непрыгожым. Але калі наставала ноч і яна ўспамінала пра Георгі, яе прыводзіла ў жах адна думка легчы побач з Іонам. Пазней, калі ёй абрыдлі бясконцыя ўгаворванні маці, калі бацька растлумачыў ёй, што Іон — хлопец паважны, што ў яго тры югеры зямлі непадалёк ад іх сяла, што ён добры, лагодны і мілы чалавек, тым часам як той, другі — бядняк і гультай, які толькі і ведае, што круціць галовы дурніцам, Карнелія ўступіла...

Яна здрыганулася. Перад ёю стаяў Іон, п'яны ўшчэнт, па вачах відаць. Ён панура зірнуў на яе, потым усеўся і папрасіў есці.

Іон не забыў нанесенай яму крыві. Але нічога не сказаў жонцы, лічачы для сябе менш ганебным зрабіць выгляд, што нічога не заўважыў, чым стаць пасмешышчам усяго сяла. Затое, як толькі закончыў дом і яны перабраліся, пачаў лупцаваць жонку. У доме ў цясця, дзе яны жылі больш года, ён не адважваўся яе біць, каб не папсаваць з такім цяжарам заваяванай славы добрага мужа, які душы не чуе ў іх дачцэ. Праўду кажучы, ён пакахаў Карнелію з першага погляду, як толькі ўбачыў яе на «хоры». Сам з выгляду несамавіты, ён канчаткова губляўся пры выглядзе прыгожай дзяўчыны. Маладосць Карнеліі, такой грацыёзнай і ў той жа час поўнай сіл, закруціла яму галаву. Да вяселля ён гатовы быў прабачыць ёй што б там ні было, абы толькі ведаць, што яна належыць яму. Тое, што на дарозе ў яго стаяў Георгі, не хвалявала яго. Ён дачакаўся, калі той адыйдзе, і заняў яго месца... Гнеў абудзіўся ў ім пазней. Ён бачыў, што жонка застаецца для яго чужой, зразумеў, што яна толькі дазваляе сябе кахаць, але ніколі першая не адорыць яго ласкай, не пацалуе, не абніме яго. І ён пачаў біць яе ўсё мацней па меры таго, як таяла, падобна снегу вясной, усякая надзея на тое, што яна калі-небудзь пакахае яго. Больш таго. Ён пакідаў яе дома адну, потым нечакана вяртаўся, воўк-воўкам, поўны раўнівых падазрэнняў, каб зараз жа пайсці зноў і напіцца. Жонка не казалася яму ні слова і толькі ўздыхала і доўга плакала пасля таго, як ён, папярэдне збіўшы яе, паграбаваў ад яе кахання, лічачы, што гэтым ён помсціць Георгі. А потым Іон сказаў ёй, што ўсё ведае. Тады ж ён даведаўся, што Георгі вярнуўся дамоў, у сваю вёску Кірмань, што і Георгі ўступіў, як і ён, у калектыўную гаспадарку, што на ваеннай службе ён навучыўся вадзіць машыну і цяпер працуе на грузавіку калектыўнай гаспадаркі. Іон ведаў таксама, што дарога з Кірмань у горад пралягае праз іх сяло. Баючыся, як бы жонка яго выпадкова не сустрэлася з Георгі, ён забараніў ёй выходзіць на работу і сказаў старшыні гаспадаркі, што яго жонка хвора.

Георгі на сяле ў іх не з'яўляўся. Што ж датычыць Карнеліі, то яна на самай справе пачала прыхворваць, памізарнела, пабляжэла. У яе бывалі часта галавакружэнні, і тады яна зусім траціла прытомнасць. Суседкі клапаціліся аб ёй і пракліналі Іона. Ён спачатку думаў, што прычынай хваробы жонкі быў Георгі і што гэтая яе хвор адно прытворства. Калі ж ён зразумеў, што жонка на самай справе хвора, то стаў яшчэ хмурыней. З-за таго, што ён забараніў ёй працаваць, у іх стала менш працаздэён, але ён спачатку не заўважыў гэтага. А калі ўбачыў, што жонка па хваробе не можа выходзіць на работу, пачаў дакараць яе іменна ў тым, што з-за яе зменшыліся працадні.

Іон скончыў абед. Уласна кажучы, еў ён хутчэй ад пятоккі, таму што галодны не быў. Ён напружана чакаў, як ніколі яшчэ, прыходу Георгі, з якім сустрэўся сярод народу, што сабраўся на «Прайку». Яны павіталіся, каб не выклікаць залішніх падазрэнняў, і па той жа прычыне не адважваліся расстатца, як людзі, якія збудзіліся ў разлуцы.

— Дзе вы размясціліся?

— Там, у баку, — паказаў Іон.

— Я да вас прыду.

Іон пастараўся ўсміхнуцца, «Прайка» не дапушчае сварак. Уласна кажучы, гэта ён першы павінен быў запрасіць Георгі. Ён пачырванеў і сказаў:

— Калі ласка... чакаем цябе... і я і...

— Добра, Іон, прыду...

Георгі павярнуўся і прапаў у натоўпе хлопцаў, якія рыхтаваліся наладзіць танцы. Іон праводзіў вачыма яго шырокую спіну, моцную, загарэлую патыліцу. Георгі ўсё той жа, ранейшы, і ўсё не жанаты...

Цяпер Іон чакаў яго, пакутліва думаючы, што рабіць, і не ўмеючы нічога прыдумаць.

— Больш не ясі? — спытала яго жонка. — Можна, віна даць?

— Але! Дай віна.

Ды яму здалася, што жонка знарок марудзіць з віном, занадта доўга кешкаючыся з аплеценай бутляй. Што яна, не ў сілах выцягнуць кукурузны качан з рыльца. Чаго заткнула так моцна?

Раптам над ім прагучаў голас:

— Добрага здаровейка, Іон і Карнелія! Няхай прынясе нам усім «Прайка» ўдачы і шчасця!

Іон ускочыў, як падкінуты, а Карнелія нібы акамянела. Рукі ў яе бясільна ўпалі на складкі спадніцы, а шклянкі, у якую яна рыхтавалася наліць мужу віно, пакацілася да ног таго, хто пажадаў ім шчасця на «Прайку».

Прышоўшы нагнуўся, і Карнелія ўбачыла, як вялікая і моцная, счарнелая ад змазкі рука яго працягнулася да шклянкі. Набраўшыся адвагі, яна ўзняла вочы. Шклянкі адкацілася недалёка, і, паднімаючы яе, яна адчула на сваім твары даўно забытае адчуванне яго гарачага дыхання, якое пахла вінным перагарам. Гэта быў Георгі.

Ён таксама прынёс з сабой аплеценую бутлю і шклянкі і падсеў да іх. Ніхто не вымавіў ні слова. Кожнага з іх так і падмывала глянуць адзін аднаму ў вочы. Яны думалі пра гэтую хвіліну. Карнелія правяла далонню па твары, а Іон імкліва ўзяў збан і разліў віно па шклянках.

— Даўно мы з вамі не бачыліся, людзі добрыя, — пачаў Георгі. Густы яго голас ледзь дрыжаў, як і раней, толькі відаць было, што ён стаміўся.

— Так, даўненька, — пацвердзіў Іон.

Чокнуліся, пажадалі адзін аднаму здароўя.

Не ў стане больш валодаць сабою, Карнелія глянула ў бок мужа, уздыхнула, як у тую незабыўную ноч, і цалкам аддалася жаданню дасыта наглядзецца на Георгі.

Ён амаль не змяніўся, толькі твар некалькі акругліўся і стаў мужней. Карнелія ліхаманкава шукала ў ім перамен. Ёй, быць можа, прынесла б задавальненне бачыць, што ён пастарэў. Тыя ж зялёныя вочы з залатою іскрынкай, рот крыху ярчэй абрысаваны. У глыбіні яе жаночай душы варухнулася пачуццё задавальнення: пад тонкімі наздрамі на верхняй губе яго абазначыліся коратка падрэзаныя вусікі. Сэрца Карнеліі моцна білася ў грудзях. Так і заціснула б паміж далонямі яго чысты, загарэлы твар, як тады... Яна заплюшчыла вочы, адчуваючы, як да горла падступаюць рыданні.

Георгі пытаўся ў Іона:

— Ну, як вам жывецца? Ты ў калектыўную ўступіў, га?

Значыць, ведае, распытваў аб іх. Іон нахмурыўся. Можна быць, яму казалі, што ён б'е Карнелію? Ён паглядзеў на жонку. Яна ўся запунсавалася, але глядзела нявесела. Гэта яго задаволіла.

— Уступіў, як усе людзі. А ты?

— Я на машыне, як і іншыя хлопцы.

У полі раптам стала шумна. Усё, што чуто было да таго, — урыўкі песень, гоман натоўпу, што гуляў і піў, — патанула ў гуках працяглай мелодый скокаў «дэ-а-лунгул», радаснай і доўгачаканай весткай несучыся над натоўпам.

Георгі падзівіўся:

— А вы не танцуеце?

— Я не магу, — адказаў Іон.

Карнелія зноў пакасілася на мужа. У душы яна была яму ўдзячна. Не да танцаў ёй цяпер.

Іон выпіў яшчэ шклянку віна. Ён захмялеў ад віна, ад

напружання, ад сонца, якое нібы знарок праследавала іменна яго, каб яму першаму растапіць мазгі.

— А ты хіба не ведаеш, Іон, што на «Прайцы» не гожа жанчыне не скакаць?

— Так-то яно так, Георге, толькі на «Прайцы» скачуць папарна.

Георге ўстаў:

— Нябось, не зазлуеш, калі з тваёю жонкай паскачу?

Нягледзячы на палаючае сонца, Іон схаладзеў. Гэтага ён не чакаў. Жартаўлівы тон Георге глыбока ўкалоў яго. Яму хацелася шпурнуць чым-небудзь у прыгожы, ненавісны яму твар гэтага зграбнага хлопца. Прымусіўшы сябе ўсміхнуцца, ён адказаў у тым жа жартаўлівым тоне:

— Танцуй сабе на здароўе! Толькі глядзі, не закруці мне яе зусім.

Карнелія адчула, што Георге бярэ яе за рукі. Вялікая шырокая далонь яго лягла ёй на плячо. І недзе ў глыбіні яе душы прачнуўся страх, — страх, што сонца зойдзе і настане вечар. Яна як ва сне бачыла аплеценую бутлю, сваю недапітую шклянку віна, крывую ўхмылку, якая брыдзіла твар мужа, яшчэ маладую зялёную ніву на Хусубе. Усё гэта круцілася перад яе вачыма, і ў яе круцілася галава. Але побач з ёю, як з-пад зямлі, вырас ён, гэты шчаслівы, моцны чалавек; яна адчувала на сваім плячы яго гарачую далонь, адчувала, як бядро яго мімаходзь прытуляецца да яе, даючы зразумець, што вось пачынаецца танец. І ў той час, як яна адчайна змагалася, каб не азірнуцца назад, ён ледзь чутна шапнуў ёй на вуха:

— Кажуць, ён б'е цябе.

— Не б'е... Хлусня, — невыразна прамармытала яна, ведаючы, што рука яго ўжо ўгадала адказ, які яна не мае права даць.

— Ты ўсё тая ж, Карнелія...

Усё тая ж? Жанчына маўчыць. І яна магла б яму многае сказаць. Табе лёгка, ты застаўся такі, як быў, дзяўчаты заглядаюцца на цябе і гатовы з закрытымі вачыма цалавацца з табой, толькі пажадай...

Але ў яе няма часу задумвацца над гэтым... Танец працягваецца. І ў яе цела, якое абудзілася, зноў уваскрасае забытая цяга, якая валодала ёю чатыры гады назад. Як добра скача Георге!

Іон застаўся адзін каля торбы з прыпасамі. Ён ашаломлены, гатовы закрычаць, з цяжкасцю валодае сабою. З бутляй у руцэ не ідзе, а цягнецца ў цень акацый.

«Вывірціта» захапіла іх знянацку — яны і не паспелі разыйсціся. Гэтыя скокі танцуюцца інакш. Карнелія можа глядзець яму ў вочы, бачыць яго ўсяго перад сабою. Рука яе паслухмяна абнімае яго. Але Георге не ўсміхаецца.

— Чаму ты мяне не дачакалася? — бязлітасна пытае ён яе.

І да болі моцна сціскае. Але гэта нічога. Уся яе істота гатова закрычаць ад радасці.

— Не бачыш, што я не жаніўся?

Яна кідае яму шпарка, з запалам, жадаючы выпытаць у яго пабольш:

— Чаго ж ты чакаеш?

Навокал крычаць, але Карнелія нічога не чуе. У ёй прачнулася новае пачуццё. Або ёй гэта толькі здаецца, што новае...

Георге і Карнелія не вярнуліся і пасля трэцяга танца.

У хвіліны, калі хмель ледзь расейваецца, Іону здаецца, што ён зноў перажывае мінулае, калі на гулянках з'яўляўся Георге. З ім не жартуй!

Карнелія не думае ні аб Іоне, ні аб самой сабе. Танцы разгарачылі яе. Шырокія грудзі хлопца раз по раз прыціскаюцца да яе грудзей, рука яго намацвае яе бядро, і ў ёй зноў прачынаецца давер'е да яго. Георге ўсё ведае. Ведае, што Іон б'е яе, што яна пакутуе ад страты прытомнасці, марнее з кожным днём. Чаму ж не даваў аб сабе ведаць? А можа — і ёй не хочацца верыць

гэтаму — можа, ён і пісаў ёй, а пісьмы прападалі? Можа быць, маці?..

Георге адчувае, што жанчына мала-памалу вяртаецца да яго, ён гэта адчувае ўсім сваім целам, якое ўспамінае былыя любоўныя забавы, былую іх блізкасць. І ў віхры танца ён шэпча ёй:

— Кінь ты яго... Загубіць ён цябе.

— Не, Георге...

І не зразумець, што яна хоча сказаць: што не кіне мужа або што ён яе не загубіць.

Вуха міжволі ловіць прыпеўку:

Бедны муж мой, людзі баюць,

Што люцейшы не бывае...

— Айда, Неліе...

Карнелія больш не ў сілах танцаваць. І ў сэрцы, па меры таго, як расце радасць, расце і страх. Вечарэе...

Георге вядзе яе з сабою... Там, на ўзлеску, добра, халадок. І сэрца яе супакойваецца. Усё так добра, усё па-ранейшаму.

* * *

Іон прачнуўся позна. Вакол усе спявалі, стаяў несусветны шум і гам. Нехта ляпаў яго па плячы. Гэта быў Георге. Ён трымаў за руку яго жонку. Іон падняўся. Усё цела ламала, як пасля цэлага дня касавіцы.

— Скончылі? — спытаў ён.

— Скончылі, Іон. Думай, што хочаш, але так і ведай: Карнелія застаецца са мною. Так яно будзе сумленна. А з цешчай мы зговорымся. Не памянай нас ліхам. Няма за што.

Іон падаўся назад, як ад удару. Дык значыць так. Зноў закруціў ёй галаву. Ён страшэнна вылаяўся. Але яны ўжо адышлі. Іон нагнуўся і са злосцю запусціў бутляй у ствол акацыі, — як запусціў бы ў Георге. Дамой ісці не хацелася: у адзіноцтве цяжэй было пераносіць сваю ганьбу...

На ўзлеску, пры месячным святле, працягвалася вясёлая «Прайка» з яе скакамі.

З часопіса «Женщина в Румынской Народной Республике».

Адказ другому механіку з парахода „К-І“

Вы прасілі, другі механік,
Каб сустрэць Вас у порт прышла я...
...Ты збяжыш па пругкаму трапу,
Да фуражкі руку падкінеш,
Можа, мне працягнеш абедзве
І за плечы абняць памкнешся.
Скажаш некалькі слоў вітальных
І з прычалу шматлюднага, шумнага,
Пэўна, ў госці мяне запрасіш,
У каюту — твой дом на судне.
А ў каюце твай і мяне цесна...
Не ад вузкіх бакоў і столі,
Не ад банак* і шафы сценнай,
Не ад шышкінскага сасновіку...
На стале, што прыкручаны моцна
Да падлогі, пад шклом празрыстым
Ёсць партрэт у цябе жанчыны,
Што праводзіла ў шлях няблізкі...
Карабель твой гайдае бура —
І яе гайдае таксама;
Сонца гляне праз ілюмінатар —
Зайчык скача ў косах прывабнай.

* Лавак.

Ты на вахту ўстаеш — жанчына
Застаецца адна, чакае;
Ты вяртаешся ў стоме — лагодным
Сустрэае цябе паглядам...
Ну, якое ж я маю права
Любавацца светлым, табою!
Можа, мыла тугі каўнерык!
Можа, бела пальчаткі бяліла!
Можа, я — не яна — раджала
Табе сына, дачку малую!
Можа, я — не яна — самога,
Як дзіця, у знямозе люляла!..
Я заўсёды ва ўтульным доме,
А яна заўсёды ў паходзе;
Я на беразе, сухапутная,
А яна, марская, — з табою...
Што ж, са мною у горад сонечны
Пойдзеш ты, а яе пакінеш
І, магчыма, на дзень забудзеш
Позірк той, што жыве ў каюце!..
...Лепш забуду ўсмішку Вашу...
Лепш замкнуўся, гудок пазнаўшы!..
Хоць украду ў сябе я радасць —
Не прыду я, другі механік!

НАША АГУЛЬНАЯ СПРАВА

(Агляд пісем)

У ПІСЬМАХ, якія кожны дзень
прыходзяць у рэдакцыю, на-
шы чытачы шмат увагі на-
даюць пытанням культуры і бы-
ту. І гэта зразумела. Савецкія лю-
дзі — стваральнікі новага жыц-
ця — імкнуцца вызваліцца ад
усіх заганаў мінулага, ад усяго дрэн-
нага, што стагоддзямі насаджалася
і культывавалася пры панаванні
эксплуататараў.

Многія нашы чытачы расказ-
ваюць пра высокае маральнае аб-
лічча савецкіх людзей, пра іх са-
цыялістычныя адносіны да працы,
пра авалодванне ведамі, набыццё
культурных звычак. Словам, у рэ-
дакцыйнай пошце вялікая коль-
касць пісем, пры чытанні якіх, як
кажуць, душа радуецца. Але зараз
у нас гутарка пойдзе аб пісьмах
крытычных, аб фактах, міма якіх
нельга прайсці.

«Пішу Вам некалькі радкоў і
папрасіла б надрукаваць іх у часо-
пісе, — звяртаецца да рэдакцыі
Т. В. Місевіч з вёскі Доўгая Жа-
лудоцкага раёна Гродзенскай воб-
ласці. — Чаму нашы людзі пры-
кідваюцца, быццам нічога не
чуюць, калі на людзях раздаецца
самая брыдкая лаянка? Чаму бы-
вае, што муж жонку, брат сястру,
сусед суседа лаюць брыдкімі сло-
вамі і гэта праходзіць беспакара-
на? Мне здаецца, што я пішу ад
імя ўсіх жанчын, калі скажу, што
найлепшым для нас падарункам
быў бы новы разумны закон, які
караў бы чалавека за любую лаян-
ку. У нашай краіне здзейснена
столькі вялікіх спраў, а пра гэтую
справу неяк забылі».

Пытанне, якое хвалюе тав. Мі-
севіч, сапраўды вельмі важнае.
Лаянка на людзях, ды не толькі на
людзях, але і дома, у штодзённым
побыце не можа не хваляваць кожна-
га сумленнага чалавека. Вялі-
кую ролю можа адыграць закон
аб барацьбе з гэтым злом. Але
нельга забываць, што найлепшы
закон без актыўнай дапамогі гра-
мадскасці не дасць жаданых выні-
каў. Тым часам у справе барацьбы
з лаянкай шмат можам зрабіць мы
самі, жанчыны. Тут могуць дапа-
магчы і зробленыя дарэчы заўвага
і непрымірымныя адносіны да раз-
бэшчанасці. Накаль, здараецца,

Гертруда Фейгіна — швачка Магілёўскай швейнай фабрыкі імя Валадарскага —
захапляецца авіяцыйным спортам. Яна падружылася з Зінаідай Антончыкавай —
фізкультурніцай таварыства «Спартак». На здымку: Зіна Антончыкава праводзіць
Гертруду ў чарговы палёт.

Фота У. Кітаса.

што і жанчына часам лаецца, бравіруючы сваёй бесцырымонасцю. Такіх аматараў брыдкай лаянкі трэба выводзіць за вушка ды на сонейка. Жанчына носіць высокае імя маці. Яна па прыродзе сваёй — выхавальніца і абавязана памятаць аб сваім высокім прызначэнні, аб сваёй годнасці.

Гаворачы пра годнасць жанчыны, нельга не прыгадаць яшчэ аднаго пісьма. Нядаўна А. Н. Свінко з Любанскага раёна апісаў гісторыю адной сваёй знаёмай настаўніцы. Скончыўшы педвучылішча, яна прыехала на вёску працаваць. Неўзабаве вышла замуж за любімага, як ёй здавалася, чалавека. Нарадзілася дачка. Муж усё часцей пачаў з'яўляцца дамоў п'яным. Каб адцягнуць яго ад сяброў, яна дабілася пераводу ў іншую школу. Аднак муж не перастаў піць. І калі яна была цяжарная другім дзіцем, муж упершыню пабіў яе. Сляды пабояў былі яўныя. Баючыся, каб жонка не падала ў суд, ён папрасіў у яе прабачэння. Але прымірэнне было нядоўгае. Праз нейкі час жонка зноў была збіта да страты прытомнасці. Хуліган дайшоў да такога нахабства, што запусціў рукі ў калгаснае дабро, за што быў асуджаны. Ды жаночае сэрца адыходлівае. Жонка пачала хадаінічаць за мужа, прасіла вярнуць, бо адной вельмі цяжка з дзецьмі. Муж вярнуўся і ўжо праз тыдзень зноў бязлітасна збіў сваю жонку. У справу ўмяшалася грамадскасць. Дырэктар школы і настаўнікі патрабавалі, каб хулігана судзілі за здзекі з жонкі. Але на дзіва сама жонка папрасіла, што не трэба рабіць гэтага. «Відаць, лёс мой такі», — заявіла яна людзям, якія сталі на яе абарону.

Чытаеш пра гэтую гісторыю і не верыш уласным вачам. Як магло стацца, што жанчына, якая вырасла ў нашы, савецкія гады, скончыла савецкую навучальную ўстанову і працуе настаўніцай, якая абавязана правільна выходзіць нашых дзяцей, раптам стала падобна да нейкай манахкі, зваліла ўсю віну на нейкі лёс, забыўшы пра сваю чалавечую годнасць, пра гонар савецкай жанчыны?! Як ёй не зразумець, што калі дзед біў сваю жонку, калі бабуля павінна была пакорліва падначальвацца свайму мужу як галаве сям'і, то гэта ж было ў пракляты царскі час, калі таго патрабавалі ад яе законы, патрабавала рэлігія! Але скарыцца хулігану-мужу ў нашы дні і маўчаць аб гэтым ні ў якім разе нельга. Заклічце да парадку свайго му-

жа, грамадзянка М.! Савецкі суд і грамадскасць падтрымаюць вас. Вам цяпер толькі 26 год. Усё Ваша жыццё ўперадзе. І за яго трэба змагацца!

Факты здзекаў з сям'і, нажаль, не адзінкавыя. Вось яшчэ адно пісьмо, якое спакойна нельга чытаць. Напісана яно яшчэ не зусім дужай дзіцячай рукою.

«Дарагая рэдакцыя! Добры дзень!

У мяне ёсць маці, а бацьку забілі на фронце ў 1941 годзе. Мама вышла замуж другі раз. Айчым мой аказаўся чалавекам не вельмі добрым. Часта п'е і, прышоўшы дадому, пачынае прыдзірацца да мамы: не так паставіла, не так сказала і інш. Таксама часта лаецца з-за мяне: чаму я мала працую; яму трэба менш працаваць, бо ён адзін. Калі ж мама скажа што-небудзь (не, Вы не думайце, што я выгараджваю маму; вінавата і яна: можа ж яна выйсці, пакуль ён засне), просіць яго не піць або вымавіць хоць адно няласкавае слова, то ён б'е маму. Мяне ён пакуль не чапае, але відаць, што калі б я заступілася за маму, то даў бы і мне. Але я толькі плачу і малю не біць яе. І гэта працягваецца амаль з дня ў дзень ужо сем год.

У мяне лопнула цярыліваць, і я звяртаюся да Вас за дапамогай і малю аказаць яе. Апошнім часам ён не б'е маму, а душыць. І я баюся страціць сваю апошнюю апору. Вось і ўсё.

Чакаю Вашай дапамогі!»

Вядома, рэдакцыя не пакінула гэтае пісьмо без увагі, не чакала, пакуль яно будзе апублікавана. Адпаведныя органы паведамілі, што імі прыняты меры да ўтаймвання мярзотніка. Але пісьмо гэтае лішні раз сведчыць аб тым, што п'янства — гэтая злейшая спадчына капіталізма — прыводзіць да разбурэння сям'і, ператварае чалавека ў звера.

П'янства згубна адбіваецца на выхаванні дзяцей. За прыкладамі далёка не хадзіць. Даем слова нашай чытачцы са Жлобіна Л. А. Астрынскай. Яна — актыўная жанчына, камуністка, кіруе саветам сяброў юных піанераў школы № 9, часта наведвае школьнікаў на даму. Вось што яна піша пра вучня шостага класа Віктара Кісялёва:

«Бацька Віктара — член КПСС. У яго сістэма (не да твару члену партыі!) выпіваць парадкам. Паміж мужам і жонкай штодня буйныя сваркі, якія даходзяць да непры-

стойных бытавых сцэн. І ўсё гэта адбываецца на вачах у сына-школьніка. А вынік? Віктар у прысутнасці бацькоў гуляе з іншымі школьнікамі ў карты на грошы. Бацькі на гэта не рэагуюць. Сын вышаў з-пад іх уплыву і дзейнічае самастойна. Мае шмат двоек, па дысцыпліне нізкую адзнаку».

Будзем спадзявацца, што Жлобінскі райком партыі здолее паставіць на месца камуніста, які з-за гарэлкі забыў пра свой важнейшы абавязак — выхаванне сына.

Матарыстка з Гродзенскага будаўнічага трэста тав. Шулейка таксама ўзняла пытанне аб барацьбе з п'янствам.

«Паслугамі прадуктовага магазіна № 19 у Гродна, — піша яна, — карыстаецца большая частка Захеманскага раёна горада. Тут на разліў прадаюцца безалкагольныя напіткі і сокі. Але гэта толькі шырма. Для некаторых наведвальнікаў тут жа прадаецца гарэлка і каўбаса. У шклянкі, прызначаныя для морсу, на вачах у прадаўшчыцы наліваецца гарэлка. Каля прылаўка заўсёды вялікі натоўп. Ад брыдкай лаянкі вянуць вушы. Спажываюцца гарэлкі карыстаюцца асаблівай прывілеяй у прадаўшчыцы — тавар ім адпускаецца без чаргі. На нашу заўвагу прадаўшчыца груба адказала: «Не ваша справа. Я ведаю, што раблю. У мяне план!». У гэтым магазіне працуюць адны жанчыны. Дырэктар — таксама жанчына. Няўжо яны не разумеюць, што патураюць п'янству і бескультурнасці?».

Тав. Шулейка зусім справядліва патрабуе, каб вышэйстаячыя гандлюючыя арганізацыі навялі парадак у такіх магазінах.

Быў некалі час, калі жорсткая эксплуатацыя, цяжкія ўмовы жыцця, страх перад заўтрашнім днём выклікалі ў людзей імкненне забыцца ў віне. Дык тое было пры капіталізме. Такіх прычын няма ў нашай краіне — першай у свеце краіне перамогі сацыялізма, дзе партыя і ўрад нястомна клапацяцца аб дабрабыце кожнага чалавека, аб умацаванні савецкай сям'і.

Ёсць у рэдакцыі і пісьмы, у якіх жанчыны просяць прыняць самыя рашучыя меры супроць самагоншчыкаў. Рэдакцыя стараецца не пакідаць без увагі падобныя сігналы. Але змагацца з п'яніцамі і самагоншчыкамі павінны не толькі службовыя асобы. Гэта наша агульная справа. І, вядома, справа кожнай жанчыны, кожнай актывісткі.

ТЭАТР ІГНАТА БУЙНІЦКАГА

А. АТРОШЧАНКА

Дарагая рэдакцыя!

Я вельмі задаволена тым, што ў наш час людзі ўваскрэшаюць усё каштоўнае з гісторыі беларускага народа.

Мне і майй сяброўцы Зінаідзе Малік хацелася б ведаць, што ўяўляў сабою тэатр Ігната Буйніцкага.

Калі ёсць у Вас магчымасць, напішыце, калі ласка, больш падрабязна аб гэтым чалавеку і аб створаным ім першым прафесіянальным беларускім тэатры.

Ліда МЕЗІНА

Першая руская рэвалюцыя 1905—1907 гг. дала моцны штуршок развіццю рэвалюцыйнага і разам з тым культурна-нацыянальнага руху на Беларусі. Ужо з 1906 года пачынаецца энергічная работа па стварэнню прафесіянальнага тэатра. Набывае шырокую папулярнасць і народны тэатр. У той жа самы час узнікае выдавецкая справа, пачынаецца рух за стварэнне беларускай школы. Паспяховаму пашырэнню культурнага руху спрыяла, безумоўна, тое, што ён быў прасякнуты ідэямі нацыянальнага і сацыяльнага вызвалення.

Асабліва вялікае значэнне тэатр меў у справе асветы беларускага народа, выхавання ў ім пачуцця нацыянальнай годнасці і гонару. Вызваленчыя ідэі рэвалюцыі закралі ў сядомасць беларускага народа. Нам цяпер зразумела, чаму тэатр І. Буйніцкага карыстаўся ў працоўнага народа такім вялікім поспехам.

Перш за ўсё, ён культываваў народнае мастацтва, родную беларускую мову і выступаў амаль увесь час сярод шырокіх працоўных мас. А сам Буйніцкі матэрыяльна падтрымліваў беларускія выданні, даваў грошы таксама і на ўтрыманне свайго тэатра.

У 1907 годзе, пад уплывам усё больш мацнеюшага беларускага адраджэнцкага руху, Буйніцкі разам са сваімі хатнімі завіхаецца каля стварэння ў сваім фальварку Палівачах беларускага аматарскага тэатра. Спачатку гэты тэатр даваў толькі танцы. З імі Буйніцкі наведваў суседнія вёскі, мястэчкі, пакуль аб ім не пачалі гаварыць усюды. Тэатр вельмі хутка заваяваў сабе вялікую папулярнасць. А чаму? Таму што ў творчасці калектыву ў нейкай ступені адбіваліся інтарэсы і душа беларускага народа. Тэатр захопліваў гледачоў народнымі танцамі, на якія Буйніцкі быў сапраўдным мастаком. Нездарма ў Дзісне, дзе тэатр даваў свой канцэрт, адзін стары селянін, ухапіўшы свайго сына за руку, не вытрымаў, ускочыў з месца і закры-

чаў на ўсю залу: «Вось так, сынку, мы даўней гулялі, вось так!». У першай пары заўсёды быў сам Буйніцкі і адна з яго дачок.

Тэатральнай дзейнасцю займаўся не адзін Буйніцкі. Музычна-драматычны гурток падрыхтаваў ужо вялікую праграму ў Вільні. А. Бурбіс ладзіў пастановку «Па рэвізіі» Марка Крапіўніцкага, перакладзеную на беларускую мову. Л. М. Рагоўскі (польскі кампазітар) быў гатовы выступіць з беларускім хорам у 46 чалавек. Усё гэта было злучана ў адным выступленні. Як камедыя, так і, асабліва, хор мелі велізарны поспех у шматнацыянальнага гледача — у рускіх, беларусаў, палякаў, латышоў, літоўцаў. Але вось пад вясковую беларускую музыку пачаліся танцы, якімі кіраваў Ігнат Буйніцкі. «Публіка проста адурэла, усе без канца крычалі брава, біс! Па тры—чатыры разы прыйшлося гуляць адзін танец; аж у вачах зіхацела, як ішлі «Лявоніху», — сведчыць адзін з гледачоў. У гэтым паказе беларускі народ бачыў, што яго родная Беларусь жыве, што яго мова, танцы, вопратка, звычаі, традыцыі маюць права на роўнае з усімі народамі існаванне. Адсюль і поспех паказу. А тое, што беларускае мастацтва з аднолькавым захапленнем прымалася іншымі народамі, сведчыла аб неўміручасці пачуцця локця працоўных усіх нацый, аб інтэрнацыяналізме, аб тым, што прыгнечаныя самадзяржаўем народы імкнуцца да свабоды і роўнасці.

У хуткім часе Буйніцкі выступіў са сваёй танцавальнай трупай на этнаграфічным вечары ў Вільні, а праз нейкі час быў запрошаны ў Пецяярбург.

З такім жа поспехам тэатр выступаў у Вілейцы, Дзісне, Полацку, Ашмянах, Нясвіжы, Слуцку, Клецку, Ляхавічах і, нарэшце, у Мінску і нават у Варшаве. Усё падарожжа тэатра было яго трыумфам. Буйніцкі атрымаў шмат каштоўных падарункаў. У Пецяярбургу, напрыклад, яму паднеслі лаўровы вянок з чырвонай стужкай і каштоўны падарунак.

З цягам часу тэатр папаўняўся новымі актёрамі, і праграма яго складалася так, што ў ёй былі не толькі танцы, але і п'есы, і песні, і дэкламацыя. Інакш кажучы, гэтая праграма была сінтэзам усіх адзначаных жанраў. Такім чынам тэатр Буйніцкага папулярываваў не толькі народнае мастацтва, але і творчасць беларускіх пісьменнікаў, ён будзіў у іх думку пісаць для тэатра п'есы.

Праграма выступлення складалася з чатырох аддзяленняў. У першым, напрыклад у Полацку, давалася камедыя К. Каганца «Модны шляхцюк», у другім выступаў хор, які выконваў народныя песні «У гародзе рэчка», «Дуб», «Дудавеселуха», «За гарамі за лясамі», «Ча-

Ігнат Буйніцкі танцуе з сваёй дачкой.

лавек жонку б'е» і інш., у трэцім спявалі сола і чыталі вершы Я. Купалы, Я. Коласа, Мацея Бурачка і інш. Тут свае здольнасці паказвалі дачка Буйніцкага Ванда, артыст Швайка, А. Бурбіс і інш. Канчалася праграма танцамі «Юрка», «Качан», «Чабар» (сола), «Мяцеліца», «Верабей», «Лявоніха» і інш. Буйніцкі танцаваў са сваёй другою дачкой Аленай. У канцы выступлення пачыналіся агульныя танцы ўсіх прысутных на вечары. Адказным кіраўніком усёй справы быў, безумоўна, Ігнат Буйніцкі.

У 1911 і 1912 гг. тэатр Буйніцкага падарожнічаў па Беларусі. У 1913 годзе выступаў на этнаграфічным вечары ў Пецяярбургу, дзе меў велізарны поспех.

Трэба яшчэ адзначыць, што Буйніцкі са сваёй старэйшай дачкой у 1912 годзе наведаў Варшаву. Там мінскае змяшчэнне наладзіла этнаграфічны вечар, у якім актыўны ўдзел прымалі прафесар Карскі, яго жонка Соф'я Мікалаеўна і дачка Наталля Яфімаўна.

Буйніцкі прывёз сюды за ўласны кошт скрыпача, старога дудара і цымбаліста, а таксама два вялізныя кашы з нацыянальным беларускім убраннем, ручнікамі, пасцілкамі для дэкарацыі і г. д.

Тэатр І. Буйніцкага існаваў да 1913 г. Сучаснікі так ацэньваюць яго дзейнасць: «Тэатр беларускі становіцца ўжо дзякуючы захадам і рупнасці дзядзькі Буйніцкага на цвёрды падваліны, і выплываюць усё новыя і новыя сілы. За гэтыя старанні і рупнасць шчырае дзякуй яму, а калісьці, калі прабудзіцца сядомасць ва ўсім беларускім народзе, памяць І. Буйніцкага будзе святой для ўсіх». Тэатр Буйніцкага меў велізарны ўплыў на пашырэнне тэатральнай работы на Беларусі.

Наша пакаленне, выхаванае роднай Камуністычнай партыяй і пад яе мудрым кіраўніцтвам пабудаванае квітнеючую Беларусь, наш шчаслівы беларускі народ, які з усімі братнімі савецкімі народамі ўпэўнена крочыць да светлых вяршынь камунізма, шануюць памяць аб І. Буйніцкім і ўсіх тых, хто шчыра служыў справе росквіту нацыянальнай культуры беларускага народа.

Калі ўсё не так

М. АЛТУХОЎ

Аднаактовая камедыя

Малюнкi I. Раманоўскага

Дзеючыя асобы:

Люся } маладыя дзяўчаты,
Фрося } сяброўкі па інтэрнату.
Муся }
Сяргей — малады марак.
Вова — нешта няпэўнае, стыляжнае.

Пакой у дзявочым інтэрнаце. Тры ложка, чыстыя і ахайныя. Тры тумбачкі. Пасярэдзіне — круглы стол, засланы прыгожым абрусам. Па сценах, каля ложкаў, — самаробныя дыванчыкі і розныя вышыўкі. Шмат кветак. За акном — змрок, успыхваюць першыя ліхтары. Фрося, якая толькі што прыйшла з работы, здымае халат-спяцоўку. Муся сядзіць перад люстэркам, прыхарашваючыся.

Фрося. Трэба было збегаць на работу, аднесці Люсі тэлеграму. Яна яе ведаеш, як чакае...

Муся. Падумаеш — Балтыка! Сваіх хлопцаў падзець няма куды, а ёй, бачыце, марак спатрэбіўся. Проста недарэчна.

Фрося. А табе што? Бачу я, любіш ты, Маруся, свой нос у чужыя дзверы ўтыкаць. Глядзі, прыстукнуць як-небудзь, а бяноса я ты свайму Вову не патрэбна.

Муся. Па-першае, не Вова, а Вальдэмар. Не Маруся, а Муся. Пара далучацца да культуры. Па-другое, ён не мой, а татаў. Па-трэцяе, пакінь у спакой мой нос. І, па-чацвёртае, цяпець не магу павучанняў. Кропка.

Фрося. Я цябе б панавучала...

Муся (заўзята). Як?

Фрося. Паленам.

Муся. Но-но! Ты не надта!..

Фрося. Знайшла нейкага стылягу... Тфу! Ведаеш, як стыляга на нашу мову перакладаецца?

Муся. Не перакладаецца. Звычайнае рускае слова.

Фрося. Не, перакладаецца. Раней гаварылі — шпана, а цяпер гавораць — стыляга.

Муся. А ты, уласна, што да яго маеш, га? Зайздросна?

Фрося. Эх, ты!..

Муся (задзірліва). Што — эх ты?

Фрося. Была дзяўчына як дзяўчына, а стала дурніцай. (Накінула на плячо ручнік і пайшла.)

Муся (услед). Ад такой чую! Падумаеш — не падабаецца ім Вальдэмар! А мне падабаецца! Так, падабаецца — і кропка! На зло ўсім падабаецца! І я яму... Картку маю ўкраў... Гэта не спраста...

(Стук у дзверы.)

Муся (зробіўшы знак абыякавай твар). Можна.

Вова (уваходзіць). Ты ўжо?

Муся. Што — ужо?

Вова. Адпрацавала? На выхад гатова? Мусенька, бутончык, гатова?

Муся. Я — гатова? Нікуды я не рыхтавалася. Проста сяджу і сумую.

Вова. А танцы? «Чыко-Чыко, з Порта-Рыко...»

Муся. Можна, пайду, а можна — не...

Вова. Але цябе я запрасіў, а адмаўляць мне — некультурна.

Фрося (уваходзіць). Лёгка на ўспамін.

Вова. Хэло, Фросенька! Прывітанне перадавікам вытворчасці!

Фрося. Самому ісці на работу трэба, а не прывітаннямі займацца. Што ты робіш, пакуль яна на рабоце, га?

Вова. Я працую над сабой. Самаўдасканалванне — чула такое слова?

Фрося. Адсыпаешся, значыць? Вырас да неба, а дурань як трэба.

Вова. Крыўдзіш? Некультурна, Фросенька, нявыхавана... Падумаіце, дзяўчаткі, я — і на работу! Смешна. Я народжаны для больш высокага прызначэння! Мой тата гаворыць...

Муся. Вальдэмар, спыні перапалку. Час на танцы.

Вова. Я зараз зматаюся, прыхаплю білеты і праз момант буду тут. Кам сі, кам са. (Ідзе да выхаду і ў дзвярах сустракаецца з Люсёй.) Пардон. Праходзьце, прашу. Мерсі. Прабачце, я хацеў сказаць — пакуль! (Выходзіць.)

Люся (Муся). Што, уладзіўся на работу?

Муся. Тата шукае...

Фрося. Як кажуць у народзе: карміў баця да вусоў, кармі і да барады.

Люся. А я думала — клоунам у цырк уладзіўся. Чым нішто — лепш ужо хоць бы гэта.

Муся. Што вы на мяне абедзве накінуліся? Што вам ад мяне трэба? З кім хачу, з тым і сябрую. Ясна? Маракоў не шукала. Падумаеш! (Выходзіць.)

Фрося. Што сталася з дзеўкай!... Зусім звівнулася.

Люся. Нічога, апамятаецца — сама выганіць. Ну, час мыцца.

Фрося. Люсенька, табе тэлеграма.

Люся (радасна). Ад Сярожы?

Фрося (падаючы тэлеграму). Дачкалася.

Люся (чытае). «Прыеду раніцай. Чакай. Сяргей». (Кінулася да Фросі, абняла яе.) Едзе! Фросенька, мілая — едзе! (Раптам сціхла.) А як жа я яго сустрэну? Што я яму скажу? Мы ж ніколі адзін аднаго не бачылі... Га? Перапісваліся — усё здавалася такім простым, а цяпер што, га? Знаёмства паштовае, завочнае... Письмы пісалі далікатныя, чакалі сустрэчы, а сустрэнемся — што скажам? А раптам ён мне не... Фросенька, страшна!

Фрося. Ды супакойся ты! Ён добры, ты добрая. Якога вам яшчэ ражна?

Люся. Так... так... Якога нам ражна... Ведаеш, я памыюся, а потым збегаю да краўчыкі па новую сукенку... Гэта не мяшчанства, калі любіш прыгожыя сукенкі, га?

Фрося. Глупства.

Люся. Мы з ім дамовіліся... прыдумалі штосьці накштат пароллю... Ведаеш такія вершы?

Не вядома, дзе граніца
Паміж полымем і дымам.
Не вядома, дзе граніца
Між падругай і любімай.

Фрося. Перакусі хоць...

Люся. Няма калі. (Схапіла ручнік і пабегла.)

Фрося (у роздуме). Злюбяцца або... Ох, ужо гэтыя мне завочнікі! (Дастала вялікі альбом, перагарнула некалькі старонак.) Вось яны побач — Люся і Сяргей... Добры, яснавокі... Такі не можа быць дрэнным...

Люся (убягае, выціраючыся). Падабаецца?

Фрося. Бадай.

Люся (забывае за шырму, пераапрагнаецца). Фросенька, прыгатуй што-небудзь перакусіць, пакуль я бегаю. Га?

Фрося. Добра.

Люся (выходзіць, пераапрагнаецца, з-за шырмы). Я хутка. (Пацалавала Фросю і пабегла.)

Фрося (гартуючы альбом). А гэта ж я яе першае пісьмо адпраўляла... Я! Яна напісала і аддала мне: на, Фрося, пакладзі маю картку і пісьмо ў канверт і адпраў. Вось гэтую картку... Мы тады разам хадзілі фатаграфавання... Па шэсць картак кожнай. Вось мае шэсць... Вось Муськіны... Гм, чамусьці пяць... Напэўна, Вову падаравала, дурніца... А вось Люсіны... (Некалькі раз занепакоена перагортвае старонкі альбома.) Шэсць! Божа мой — шэсць! А што я адправіла Сяргею? Што? А Муськіных — пяць! Няўжо я?.. Карткі ляжалі разам, у адным канверце... Няўжо я яму паслала Муськіну? Што я, дурная, нарабіла!.. Трэба папярэдзіць Люсю! (Хутка апранулася і ідзе)

да выхаду. У дзвях сутыкаецца з Во-
вай.)

Вова. Ах, мерсі! Я хацеў сказаць —
вінаваты...

Фрося. Ды ну цябе! (Выбягае.)

Вова (садзіцца, бярэ альбом). Гм...
Добрыя дзяўчаткі... Вышэйшай якасці!
Асарці! Папоўнім запасік. (Дастае з аль-
бома карткі Люсі, Фросі і Мусі, хавае
ў кішэню). Парадачак. Ол райт.

Муся (уваходзіць). Ты ўжо?

Вова. Што — ужо? Я нічога не браў.

Муся. Ведаю — не аднеквайся. Во-
ва, у мяне разбалелася галава. Збегай
у аптэку, прынясі пірамідон.

Вова. Мусенька, бутончык, для ця-
бе — хоць у агонь! Але, ведаеш... Папан
адпускае піястры ў абрэз... Стары, ве-
даеш, несвядомы... Увесь запасік ухло-
паў на білеты...

Муся (дае грошы). На.

Вова. Бягу! Бон жур! Я хацеў ска-
заць — пакуль! (Выходзіць.)

Муся (трымаецца за скроні). Міг-
рэнь чортава... (Падышла да стала, па-
глядзела на тэлеграму.) Чакай... Добры
хлопец, асабліва на фатаграфіі... А мой...
бон жур! Кам сі, кам са, каўбаса... Ох,
смутак!..

Калі ўсё не так,

Калі ўсё інакш...

І ўсё ў мяне не так, як у людзей...
Абрыдла, месца сабе не знайду.

(Стук у дзверы.)

Муся (раззлавана). Уваходзьце!

Сяргей (уваходзіць). Добры
дзень... Люся!..

Муся. Ну, я Муся... Ах, гэта вы!..
Сяргей, так?

Сяргей. Пазналі? І я вас...

Муся. Сядайце, калі ласка.

Сяргей. Дзякуй. Я думаў, што
прыеду раніцай... цягніком значыць...
Але трапілася таксі, і я — вось, пры-
ехаў... Машына хуткая, ведаеце... (Ён
вельмі хвалюецца, таму што гаворыць
зусім не тое, што хацеў бы сказаць.)

Муся. Яна хутка прыедзе...

Сяргей. Не, я ўжо адправіў...

Муся. Каго? Люсю?

Сяргей. А вы смяшлівая... Машы-
ну.

Муся. А вы такі, як я і думала...
Я бачыла вашу фатакартку.

Сяргей. А ў пакоі прыгожа ў вас...
Утраіх жывеце?

Муся. Ага. Жыллёвая праблема, ве-
даеце. Дзяўчаткі невыносныя, размовы

ўсё пра работу ды пра вучобу. Цём-
ныя, нядаўна з вёскі...

Сяргей. А я таксама, ведаеце, з
вёскі...

Муся. Што вы гаворыце?

Сяргей. А навошта вы губы нама-
лявалі? Ды яшчэ нечым фіялетавым.

Муся. Мода. Нічога не зробіш. Вы
вясковы, вам не зразумець, што зна-
чыць мода. Пачакайце, выйду замуж —
я яшчэ не так разгарнуся!

Сяргей (ачмурэла). Няўжо гэта вы?
Тая самая, якая... Каму ж тады верыць?

Вова (уваходзіць). Мусік, прыношу
да вашых ног пірамідон. (Убачыўшы
Сяргея.) Прывітанне, сеньёр!

Сяргей. Здарова. (Мусі.) Хто гэта?

Муся. Вальдэмар, мой ухажор.

Сяргей. Значыць, вы мяне ашуква-
лі... Пісалі мне пісьмы, а самі смяяліся
з мяне? Хопіць! Сяргей, паварочвай
права руля!

Вова (Мусі). Ты пісала яму пісьмы?

Муся. Я...

Вова. О, тысячу акул, як кажуць
маракі! Я яе кахаў, а яна пісала пісьмы
матросу!

Муся. Я нічога...

Сяргей. Яна ашуквала абодвух...
(Дастаючы згортак пісем і картку Му-
сі.) Я вяртаю вам усё, што вы мне
прысылалі.

Муся. Я не пасылала...

Вова. Не выкруцішся — доказ у
наяўнасці. Ол райт, малады чалавек!
А я насіў у грудзях яе партрэт! (Памыл-
кова дастае з кішэні картку Фросі.) Ах,
чорт! (Дастае картку Люсі.) Чорт вазьмі!
(Дастае яшчэ шмат картак розных дзяў-
чат.) Халера!

Муся (пагардліва). Калекцыю збі-
раеш, так?

Вова (нарэшце, знайшоў картку Му-
сі). Я вяртаю табе тваю копію. Кам сі,
кам са. Я хацеў сказаць — бывай! (Па-
тэтычна выходзіць.)

Сяргей (Мусі). Вы атрымалі па
заслугах. Я ад'язджаю назад. (Па вай-
скаму.) Жадаю добрага здароўя.

Муся. Ды нічога я вам не пісала!

(Убгаюць Люся і Фрося.)

Фрося. Сяргей!.. Вы ўжо пры-
ехалі!..

Сяргей. Я ад'язджаю назад. Ва-
ша сяброўка... Словам, не зайздросьце
я вам.

Фрося (Люсі). Гэта добра, што яна
яму не спадабалася. Значыць, хлопец
кемны.

Муся. Дзяўчаткі, чаго ён да мяне
прычапіўся? Я яго ўпершыню бачу, я
яму ніколі нічога не пасылала, а ён
пры Воўку тыцкае мне пад нос маю ж
фатакартку і дакарае... (Заплакала.) Усе
на мяне, усім я ўпоперак горла стала...
Воўка — пабег, падлюга... Калекцыю фа-
таграфій сабраў... Шпана!..

Сяргей. Як — не пісалі?

Фрося. Не пісала. Гэта Люся пісала.

Сяргей (Мусі). А вы — хто?

Муся. Муся. І пакіньце мяне ў спа-
кой!

Сяргей. А Люся — хто?

Люся (ціха). Не вядома, дзе грані-
ца паміж полымем і дымам...

Сяргей. Вы?! А чаму ж картка...

Фрося. Гэта я, Сяргей, пераблы-
тала... Адна я вінавата...

Сяргей (усхвалявана). Люся!..
Дзяўчаткі!.. Даруйце!.. (Мусі.) Даруйце,
Муся, я зараз збегам за вашым хлоп-
цам, растлумачу яму, што адбылося
непаразуменне.

Муся. Не трэба. Прынамсі вы дапа-
маглі мне раскусіць яго. І не будзем га-
варыць аб рознай...

Фрося. Шпане?

Муся. Вось іменна.

Сяргей. Дзяўчаткі, я такі шчаслі-
вы! Проста ачмурэў...

Муся. Са мной ён гэтага не гаво-
рыў.

Фрося. І не скажа ніхто талковы,
калі не пасталееш ды не паразумнееш.

Муся. Падумаеш!..

Фрося. Падумай, пакуль не позна.

Сяргей. Не трэба
сварыцца. Давайце, я
схаваю пісьмы. (Сумеў-
ся). Люся, мілая, пада-
руйце мне сваю фата-
графію!..

Муся (злосна). Яна ж
вам сэрца падаравала!
Хіба мала?! Марак, а
прагны.

Фрося. Ну, хопіць,
Муся...

Муся (яшчэ больш
злосна). Якая я табе Му-
ся? Я — Маруся! Зразу-
мела?

Заслона.

ЯК УПАЎ У ЯМУ САША

Мама Сашу ў сад зялёны
Прывяла пад ліпы, клёны,
Дзе красуюць, пахнуць кветкі
І гуляюць міла дзеткі.

Пасадзіла у пясочку
І дала свайму сыночку
Невялічкую лапатку,
Каб рабіў капец ці градку,

А сама пайшла ў кватэру
Рыхтаваць, варыць вячэру.
Не звярнула мама кашы,
Бо прапаў быў дзесьці Саша.

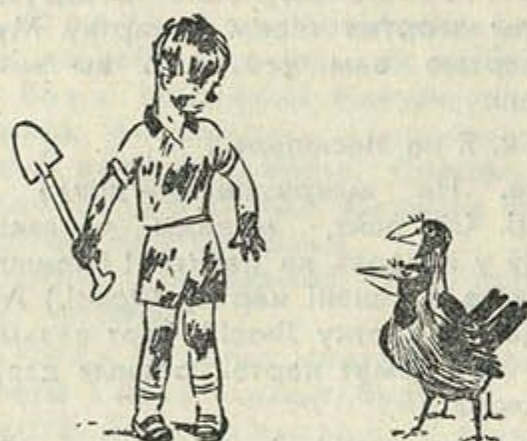
Як жа стацца магло гэтак?
Адлучыўся ён ад дзетак
І пайшоў па сцежцы прама
Аж за сад, да бруднай ямы.

Там, на дне, у яме лужа,
Жаб у ёй багата дужа,
Саша іх ганяў галінай—
Паляцеў у яму спінай.

Выцяў ногі, выцяў плечы,
Бо ляцеў уніз, як з печы.
Плакаў горка, гладзіў больку,
Спеўкаў і парваў футболку.

Плач яго пачула маці,
Стала шкода ёй дзіцяці.
Хутка бегла, ратавала,
З ямы сына ледзь дастала.

Быў, што ў коміне, наш Саша:
Страшны, чорны ўвесь, як сажа.
А заўважылі вароны—
Паўцякалі ў гай зялёны.

ПАМІДОРЫ

У расадніку ля хаты,
Дзе духмяны пах ад мяты,
Мама тут з малою Дорай
Пасадзіла памідоры.

Ціхі дождж прайшоў вясною
Напаіў зямлю вадою,
Прыняліся памідоры,
Выгляд свежы іх, бадзёры.

А як сонца прыгравала
І вады было ім мала,
Брала Дора збан уранні,
Палівала іх старанна.

Падрасталі непрыкметна
У вясновы час і летні,
У маі адкрасавалі,
Мёд на кветках пчолкі бралі.

Прыляцела восень скоро,
А пладоў, што ў небе зораў,
Чырванеюць на галінах,
Нібы цацкі з магазіна.

Мама з любою дзяўчынкай
Іх сабралі ў кош і скрынкі,
Буйных, гоных, сакавітых,
Хоць на выстаўку вязі ты.

Захар БІРАЛА

ВЕРАБЕЙ

Чык-чырык! Чык-чырык!
Я працую да зары!
У зацішку пад акном
Збудаваў сабе я дом.

А цяпер я адпачну,
Зерняў пашукаю.
У адказ мурлыка-кот:
— Я даўно чакаю!

Верабейчык:
— Чык-чырык!
Лепшай пачакай пары!

ЗОРКІ

Зоркі загарэліся,
Зоркі засвяціліся,
Бліскаўкамі яркімі
На вадзе адбіліся.

Коні падыходзяць
Да азёрнай гладзі...
— Вып'юць коні зоркі!—
Крыкнуў дзеду Уладзік.

Васіль СТУДЗЯНКОЎ

Аб разумова адсталых дзецях

У ЧЫМ прычына разумовай адсталасці некаторых дзяцей? Што трэба ведаць і рабіць, каб засцерагчы дзіця ад такога лёсу? Гэтыя пытанні павінны хваляваць кожную сям'ю, у якой ёсць дзеці. Ніводнае дзіця не застрахавана ад разумовай адсталасці, чым яно менш, чым слабей яго арганізм, тым больш небяспека.

Разумовая адсталасць выклікаецца, перш за ўсё, парушэннем будовы і дзейнасці цэнтральнай нервовай сістэмы.

Перад намі Гера К. Хлопчыку дзевяць год. Ён нармальнага росту і вагі, але на твары нейкая дзіўная невыразнасць і тупасць. Стаіць ён нерухома, крыху нахіліўшы галаву. На пытанні ўрача не адразу адказвае. Павольна, напружана, нібы збіраючыся з сіламі, варушыць губамі.

— Як цябе завуць? — пытае ўрач.

Паварушыўшы нейкі час губамі, хлопчык нейкім ненатуральным, унутраным голасам адказвае:

— Гера.

— А дзе ў цябе правая ручка?

Пасля напружанага роздуму дзіця паказвае правую руку.

— Дзе ж левая?

Пытанне застаецца без адказу.

— Навошта табе патрэбны вочкі?

Відаць, што хлопчыку цяжка думаць. Ён уздымае, варушыць губамі і ўрэшце выціскае адказ:

— Моргаць.

Перад ім кладуць кніжку з ярка расфарбаванымі малюнкамі. Ён глядзіць на яе абыхава.

Пагутарым яшчэ і з Ленай В.

Лене ўжо сем з паловаю год. Яе прывяла маці. Дзяўчынку час аддаваць у школу, а як яе аддасі? Уся яна нейкая развінчаная, няўстойлівая, віхляецца з боку на бок, глядзіць спадылба. Гаворка ў Лены незразумелая, назіраецца слінацятэнне. Паводле слоў маці, слінацятэнне ў дзяўчынку да года было вельмі моцнае; да трох год яна зусім не гаварыла. Маці тлумачыць: «Цяпер, калі захоча, будзе гаварыць, а расхвалюецца — нічога не скажа». І сапраўды, на некаторыя пытанні ўрача Лена адказвае ўпартым маўчаннем. «Яна ўсё, усё разумее», — запэўнівае маці. І ўсё ж Лена — разумова адсталая дзіця, якое патрабуе спецыяльнага навучання, выхавання і лячэння.

Што ж выклікае падобныя захворванні, ці можна ўберагчы ад іх сваё дзіця, а ў выпадку захворвання зрабіць яго працаздольным, прыдатным для жыцця ў калектыве?

Як ужо адзначалася, захворванне ўзнікае пры парушэнні будовы і функцый цэнтральнай нервовай сістэмы, г. зн. галаўнога і спіннага мозгу. Прычын для гэтага шмат, і бацькі павінны ведаць хоць бы самыя галоўныя.

Адна з асноўных прычын — аслабленне арганізма дзіцяці ў барацьбе з рознага роду захворваннямі, з якіх ён выходзіць не пераможцай, а пераможаным.

Каму не вядомы такія ворагі дзяцінства, як адзёр, дыфтэрыя, шкарлятына, грып, ангіна, малярыя. Вірусы і мікробы гэтых хвароб, пранікаючы ў кроў, паражваюць нервовую сістэму дзіцяці — галаўны і спінны мозг.

Аднойчы ў псіхіятрычную бальніцу прывезлі дзяўчынку з дыягназам «інфекцыйны псіхоз». Яна перастала гаварыць, упала ў нейкае небыццё. Здавалася, дзяўчынка не жыве ўжо на гэтым свеце, хоць

цела працягвала выконваць свае функцыі. Патрабавалася некалькі месяцаў стараннага лячэння, перш чым яна пачала адказваць на пытанні кіўком галавы або аднаскладовым словам. Калі яна пачала папраўляцца, урач-псіхіятр адзначыў, што ў яе арганізме быў закладзены здаровы пачатак, бо без яго дзяўчынка заставалася б ва ўладзе псіхозу да канца свайго жыцця.

Шкодна ўплываюць на развіццё дзіцяці, акрамя інфекцыйных захворванняў, розныя траўмы: падзенне, страсенне, удар, спалох, страх, фізічнае пакаранне. Бацькі абавязаны памятаць, што фізічная кара, грозны вокрык, замахванне заўсёды звязаны з пачуццём страху, які траўміруе нервовую сістэму дзіцяці.

У 35-й спецшколе г. Мінска навучаюцца дзеці з адзначанымі вышэй дэфектамі цэнтральнай нервовай сістэмы. Выкладчыцкі калектыў на чале з дырэктарам Н. Ф. Рабчынскай упарта працуе над аднаўленнем разумовых і духоўных сіл сваіх выхаванцаў. У школе іх вучаць пісьму, чытанню, лічэнню, ручной працы, рамёствам (пашывачнаму і сталярнаму), спевам, рытміцы, танцам. Дзеці знаходзяцца пад наглядам медсястры і ўрача-лагапеда, які працуе над выпраўленнем мовы коснаязыкіх дзяцей.

Пасля заканчэння школы кваліфікаваная камісія вызначае дзецям разрад. Школа клапаціцца і аб тым, каб уладзіць іх на работу. Такія спецшколы, з інтэрнатамі, існуюць па розных раёнах рэспублікі.

Ад некаторых бацькоў, нажаль, можна пачуць, што гэта — «дурная школа». Падобныя адносіны прыводзяць да вельмі сумных вынікаў. У масавай школе разумова адсталая дзіця не можа атрымаць патрэбнага яму развіцця і ледзь не ў кожным класе сядзіць па некалькі год. Тармозячы работу школы, яно ўрэшце само застаецца непадрыхтаваным да жыцця і працы, тым часам як у спецшколе магло б стаць карысным чалавекам.

Пра адно з такіх адсталых дзяцей выкладчыца 35-й школы Г. Г. Фейгельман расказвае:

— Хлопчыку было восем год, калі ён паступіў у нулявы клас. Разумовая адсталасць атрымалася ў яго у выніку эпілепсіі. Яго нішто не цікавіла. У першым класе ён прасядзеў два гады. Сам быў заўсёды брудны, сшыткі запэчканы чарнілам, ні чытаць, ні пісаць не ўмеў. Скажаш яму: «Дай дзве палачкі», а ён падае цэлую жменю. Бацькі два гады прыводзілі яго ў школу і адводзілі дамоў: сам не мог знайсці дарогу. І толькі праз тры гады ў разумовым развіцці хлопчыка атрымаўся некаторы зрух. Ён пачаў чытаць, цікавіцца работай, гутарыць з таварышамі. З дванаццаці год заахвоціўся працай у сталярнай майстэрні. Безнадзейна адсталая дзіця нібы ў другі раз нарадзілася. Хлопчыка можна было заклікаць да парадку. Ён навучыўся стрымліваць сябе, а цяпер добра вучыцца, любіць маляваць. Для бацькоў гэта вялікая радасць: з дзіцянем і пагаварыць цяпер прыемна, сэрца радуецца, што яно робіцца чалавекам.

Бацькі слухна могуць спытаць: а што рабіць з разумова адсталымі дзецьмі дашкольнага ўзросту? На гэта адкажам, што такія дзеці і ў дашкольным узросце павінны атрымліваць спецыяльнае выхаванне. І чым раней будуць прыняты адпаведныя захады, тым больш будзе шанцаў на аслабленне дэфектаў у разумовым і фізічным развіцці дзіцяці, а магчыма і на поўнае вылячэнне. Але як распазнаць дэфекты ў раннім узросце дзіцяці, калі яны выяўляюцца яшчэ ў

слабай форме? Трэба памятаць, што за ростам і развіццём дзіцяці належыць сачыць ад самага дня яго нараджэння, акуратна насіць у кансультацыю, карыстацца парадамі ўрача. Тады маці лягчэй заўважыць адхіленні ад нормы, якія могуць узнікнуць як у галіне развіцця мовы, так і ў галіне мыслення дзіцяці. Для матчынага чулага сэрца не застануцца незаўважанымі і парушэнні ў сферы эмацыянальна-валявой, г. зн. у галіне выяўлення пачуццяў дзіцяці: радасці, гневу, раздражнення, цікавасці, апатыі і да т. п., у галіне ўмення стрымліваць сябе, мабілізаваць увагу, кіраваць сваімі пачуццямі. Не можа не заўважыць маці і парушэнняў у хадзьбе, рознага роду рухах, адзяванні, раздзяванні, карыстанні лыжкай і відэльцам пры ядзе, уменні абыходзіцца з цацкамі.

Важна памятаць, што нават самыя нязначныя парушэнні не павінны заставацца без увагі. Іх трэба выпраўляць, кіруючыся парадамі дзіцячых урачоў, псіхіятраў, неўрапатологаў.

Ні бацькі, ні школа не павінны траціць надзеі на аднаўленне здароўя і здольнасцей разумова адсталата дзіцяці. Трэба ўжыць усе захады, каб вярнуць яго да нармальнага працоўнага жыцця.

Яўгенія КАЗАЧОНАК

З РЕДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

ПРА БАСАНОЖКІ

Наша Савецкая Радзіма з кожным днём робіцца багацей і культурней. І зусім натуральна, што мы, жанчыны, любім прыгожа і з густам апранацца.

Дапаўняе ўбранне і надае жанчыне эlegantны выгляд прыгожы абутак. Нажаль, у нашай мясцовасці, асабліва ўлетку, не заўсёды можна купіць добры абутак — туфлі, басаножкі. Калі і знойдзеш дзе басаножкі, то зробленыя груба, па шаблону, спераду закрытыя, а пятка голая. Няўжо нельга выпусціць прыгожыя, пераплеценыя

басаножкі, каб яны сапраўды адпавядалі сваёй назве? Мы ўпэўнены, што можна. На такім абутку эканоміцца і матэрыял. Такія басаножкі можна рабіць з абрэзкаў скуры. Іх з ахвотай купіць у магазіне кожная жанчына, не карыстаючыся паслугамі спекулянтаў.

Мы, жанчыны, просім садейнічаць нашаму патрабаванню.

Яніна КАРЛОВІЧ

Маладзечанская вобласць, Бярэзінскае торфапрадпрыемства.

ПАЯСНІЧНА-КРЫЖАВЫ РАДЫКУЛІТ

Наша чытачка Кацярына Фядосаўна Жвалевіч з вёскі Радашковічы Ліснёнскага сельсавета Круглянскага раёна пытаецца як лячыць радыкуліт. На яе пытанне адказвае неўрапатолог М. Д. Дробышава.

Сярод розных паражэнняў перыферычнай нервовай сістэмы паяснічна-крыжавы радыкуліт — самае пашыранае захворванне. Чаму гэта так? Таму, што сядалішчны нерв самы доўгі з нерваў нашага тулава і на сваім шляху можа сустрэць рад шкодных момантаў, якія выклікаюць захворванне (траўма, ахаладжэнне з інфекцыяй, захворванне пазваночніка і суседніх частак).

Хворы звычайна скардзіцца на болі ў абсягу крыжа і задняй паверхні нагі. Боль можа быць настолькі моцнай, што хворага ўкладваюць у пасцель.

Як жа дапамагчы хвораму, які церпіць ад паяснічна-крыжавога радыкуліту?

Каб не памыліцца пры выбары метаду лячэння, трэба, найперш, высветліць прычыну захворвання. Для гэтага звяртаюць увагу на карыёзныя зубы, хранічнае запаленне міндалін, на стан пазваночніка, абмен рэчываў, рэўматызм, хранічныя інфекцыі, а ў жанчын — на захворванне палавой сферы. Хворую нагу неабходна трымаць у поўным спакоі. Добрым сродкам палягчэння вострых боляў з'яўляецца прагладжванне нагі гарачым прасам праз фланель, банкі або гарчычнікі, пастаўленыя на паясніцу і па ходу сядалішчнага нерва, г. зн. па задняй паверхні нагі. Карыстаюцца таксама (уціраюць) мазямі, якія судзішаюць боль. Унутр хвораму даюць розныя болезаспакаяльныя сродкі: аналгін, пірамідон і інш. Будзе добра, калі хворы прапацее. Нярэдка дапамагаюць бутэлькі з гарачай вадой, загорнутыя ў ручнік, грэлка, нагрэтыя і не туга насыпаныя ў мяшэчкі пясок, сухое ватруб'е, соль, якія трэба мяняць па меры астывання. У далейшым можна карыстацца торфа-гразцю, прасоленай глінай у выглядзе нагрэтых праснакоў. Можа дапамагчы таксама распарванне нагі.

Паяснічна-крыжавы радыкуліт па ўказанню ўрача лечаць спецыяльнымі сродкамі (ін'екцыі новакаіну, пчаліны яд, прыпяканне, мясцовыя ўпырскванні ўласнай крыві і г. д.).

Ва ўмовах лячэбнай установы карыстаюцца электралачэннем, мясцовым абпраменьваннем ртутна-кварцавай лямпай, робяць ванны з солі, масаж. У радзе выпадкаў паказана курортнае лячэнне (гразі, серавадародныя або салёныя ванны).

Калі хвароба зацягнулася, хворага неабходна дасканала абследаваць у бальніцы, бо пад выглядам паяснічна-крыжавога радыкуліту могуць з'явіцца іншыя хваробы: туберкулёз пазваночніка, захворванне суставаў, сасудаў, розныя пухліны.

Добра выхадным днём пагуляць у парку. Гэтыя дзяўчаты — будучыя поліграфісткі, вучацца ў 5 рамесным вучылішчы г. Мінска. На здымку: Надзя Насоненка і Людміла Жапарына.

Фота В. Дагаева.

СУП-ГУЛЯШ

Бяруць 350—400 г цяляціны, маладой бараніны або свініны цэлым кавалкам, добра прамываюць у халоднай вадзе і ставяць ва-рыць у 3 літрах вады. Як толькі закіпіць, соляць і кладуць карэнне. Калі мяса звярыцца (не пераварваць!), дастаюць яго з бульёну, ачышчаюць ад касцей і наразваюць на маленькія кавалачкі, як для супу. Булён працэджваюць, кладуць туды кавалачкі мяса і 5—6 штук нарэзанай кубікамі бульбы.

Падсмажваюць у сталовай лыжцы шмалцу або кафеіным кубку расліннага масла галоўку дробна нарэзанай цыбулі, памідор, ачышчаны і дробна нарэзаны, або чайную лыжку тамат-пюрэ і сталовую лыжку мукі. Калі мукі зарумянцца, разводзяць запраўку бульёнам з супу, кладуць некалькі дробна нарэзаных зубкоў часнаку, сямчак кмену, даюць запраўцы закіпець і затым уліваюць яе ў суп. Пасыпаюць суп дробна нарэзанай зелянінай пятрушкі.

БЮРЭК З КАБАЧКОЎ

5—6* кабачкоў (750 г) наразваюць кружочкамі і злёгку абсмажваюць. Націраюць або здрабняюць чайную шклянку тварагу, узбіваюць 2—3 яйкі, кладуць пучок дробна нарэзанай пятрушкі, добра перамешваюць. Накладваюць сумесь на кружочак смажанага кабачка і накрываюць яго другім кружочкам. Атрыманы бюрэк абкачваюць у сумесі з мукі і сучароў, змочваюць яйкам і смажаць у тлушчы, які кіпіць.

Бюрэк падаюць з сыраквашай, узбітай і змяшанай з тоўчаным часнаком і кропам.

Такім жа спосабам робяць бюрэк з баклажанаў.

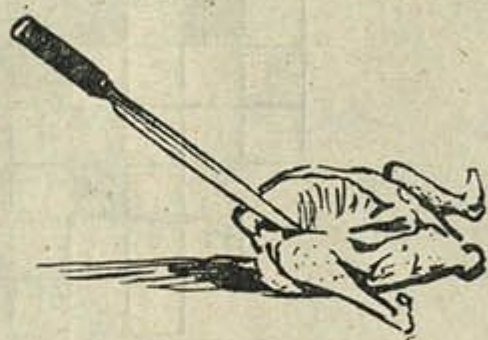
МАЛАДАЯ БАРАЊІНА, ЦЯЛЯЦІНА АБО ЯЛАВІЧЫНА З ЧЫРВОННЫМІ ПАМІДОРАМІ

Кілаграм мяса мыюць, ачышчаюць, наразваюць па аднолькавай велічыні кавалачкі і абсмажваюць у 1/2 шклянцы тлушчу. Калі мяса абсмажыцца, дастаюць яго з тлушчу і рыхтуюць запраўку. У тлушч, які застаўся, кладуць 3—4 галоўкі дроб-

КУЛІНАРЫЯ

(З балгарскай кухні)

на нарэзанай цыбулі; калі цыбуля стане мяккай, дадаюць да яе 2—3 памідоры, таксама дробна нарэзаныя. Калі ўсё гэта засмажыцца, кладуць лыжачку чырвонага перцу, заліваюць гарачай вадой, дадаюць мяса, соляць і ставяць варыць на слабым агні. Калі мяса амаль гатова, буйна наразваюць каля 1 1/2 кг памідораў (зімою можна замарожаных або кансервавальных) і кладуць у страву. Пасля гэтага не шкодзіць пакласці страву на бляху і паставіць у духоўку. Каб соус стаў гусцей, падсмажваюць у невялікай колькасці тлушчу 1 1/2 лыжкі мукі і дадаюць у страву з лыжкай цукру. Зняўшы з агню, пасыпаюць пятрушкай.

КУРАЊА ПАД ТАМАТНЫМ СОУСАМ

Кураня чысцяць, мыюць, не разразаючы, ставяць ва-рыць на памярковам агні. Калі звярыцца, гатуюць таматны соус. Для гэтага ў 5—6-ці сталовых лыжках тапленнага масла падсмажваюць 1—2 моркаўкі, нарэзаныя вельмі дробнымі кубікамі, 1/2 — 1 карань таксама нарэзанага сельдэрэю, 1 — 2 галоўкі дробна нарэзанай цыбулі, дзве сталовыя лыжкі тамат-пюрэ; калі ўсё гэта добра затушыцца і вада выпарыцца, дадаюць лыжку мукі, лыжачку чырвонага перцу, заліваюць бульёнам, у якім варылася птушка, дадаюць лыжачку чорнага перцу і сталовую лыжку цукру. Птушку кладуць у таматны соус, даюць закіпець і падаюць.

КАБАЧКІ, ФАРШЫРАВАННЫЯ МЯСАМ

Бяруць 750 г маладой бараніны або цяляціны і прапускаюць мяса праз мяса-рубку. У 1/2 шклянкі тлушчу тушаць 2—3 галоўкі дробна нарэзанай цыбулі. Калі цыбуля зарумянцца, дадаюць 1/2 шклянкі рысу і ту-

шаюць ад насення, мыюць і пачынаюць фаршам. Вараць і рыхтуюць соус тым жа спосабам, што і пры пачынцы кабачкоў.

ТОРТ З МАННЫХ КРУП

Прадукты: 6 яек, чайная шклянка тоўчанага і прасеянага цукру, чайная шклянка манных круп, здробненая цэдра ад 1 лімона.

Для сіропу: 1 1/2 шклянкі цукру, 2 1/2 чайных шклянкі вады і чарка рому.

Спосаб прыгатавання. Жаўткі расціраюць у цукры 15—20 хвілін у адным кірунку, пасля гэтага дадаюць струменем манныя крупы пры няспынным памешванні; дадаюць лімонную цэдру і бялкі, узбітыя ў пену. Сумесь выліваюць у змазаную маслам і пасыпаную мукой форму для торта і пякуць у памяркоўна нагрэтай духоўцы. Калі торт астыне, праколваюць яго відэльцам у некалькіх месцах і заліваюць кіпячым сіропам, прыгатаваным з цукру, вады і рому. Сіроп не павінен быць вельмі густы. Заліўшы торт сіропам, трэба яго шчыльна прыкрыць, каб увабраўся ў яго сіроп. Падаюць багата пасыпаным цукровай пудрай.

ЧЫСТКА АДЗЕЖЫ БЕНЗІНАМ

Бензін — адзін з лепшых сродкаў чысткі верхняга адзення, якое нельга мыць. Найбольш забруджваюцца каўняры, ніжні край рукавоў і прарэзы кішэняў. Калі іх добра ачысціць, то лягчэй праходзіць далейшая чыстка адзежы. Пры змочванні бензінам каля забруджанага месца ўтвараюцца цёмныя кругі. Каб іх не было, бруднае месца або тлустую пляму труць паніровачнымі сухарамі, змочанымі бензінам. Гэта дапамагае не толькі пры чыстцы шарсцяных, але і каляровых баваўняных і шаўковых тканін.

Пры чыстцы светлага адзення, каб на тканіне не засталася слядоў, бензін змешваюць з парашком ма-гнія або крухмалам. Густую кашку кладуць на бруднае месца і пакідаюць, пакуль яна не засохне, пасля асцярожна саскрабаюць і выціраюць чыстай хусцінай — сляды тлушчу зусім прападаюць.

Зашмальцаваныя каўняры верхняга адзежы чысцяць наступным чынам: змешваюць 5 сталовых лыжак нашатырнага спірту з пяццю сталовымі лыжкамі моцнага віннага спірту. Да сумесі дадаюць яшчэ паўтары лыжкі кухоннай солі і мяшаюць, пакуль соль зусім не растварыцца. У гатовым раствору мочаць шарсцяны шматок і труць ім забруджаныя потам і пылам часткі адзежы. Пасля чысткі добра праціраюць выціснутым мокрым шматком. Мокрыя месцы высушваюць прасам праз сухую анучку, складзеную ў дзве столкі.

ЯК ЧЫСЦІЦЬ МУЖЧЫНСКІ КАСЦЮМ

Касцюм, які кожны дзень носіцца, трэба штодзённа чысціць шчоткай. Грунтоўную чыстку цвёрдай шчоткай рабіць кожны тыдзень, каб на касцюме не наслойваўся пыл. Каўнер пінжака (брудную частку) націраць разрэзанай сырой бульбінай, пасля чаго праціраць спачатку вільготным, а затым сухім шматком. Такім чынам каўнер заўсёды будзе чыстым.

Штаны на каленах змачыць добра вадой з левага боку і адпрасаваць праз мокрую анучу, прычым паміж мокрай анучай і штанамі пакласці сухую анучу.

Глянец, які з'явіўся на локцях, рукавах і штанах ад сядзення на крэсле, можна знішчыць, выціраючы растворам з трох частак моцнага воцату і адной часткі вады.

Калі ад прасавання чорнага касцюма з'явіцца глянец, то яго можна зняць адварам з плюшчу або моцным чаем.

Каб манжэты штаноў хутка не выношваліся, да іх прышываюць знутры плоскі гузік так, каб чаравікі церліся аб гузік, а не аб манжэт.

Калі касцюм не толькі пыльны і зашмальцаваны, але і забруджаны, спачатку чысціць каўнер бензінам, як сказана вышэй.

Тлустыя плямы чысціць таксама бензінам. Іншыя плямы выводзяць адпаведным чынам. Пасля мяккай шчоткай мыюць касцюм у адвары з карэння мыльнянкі, расклаўшы яго на стала або павесіўшы на плечыкі.

На чыстку аднаго касцюма ідзе 50—100 гр карэння мыльнянкі. Яго настойваюць у халоднай вадзе і вараць у 1—2 літрах вады каля гадзіны. Пасля пакідаюць, каб яшчэ настаялася на працягу адной-двух гадзін. Халодны адвар працэджваюць і дадаюць да яго крыху нашатырнага спірту. З касцюма перад чысткай старанна выбіваюць пыл.

Пры трэнні шчоткай мыльнянка пеніцца, як мыла, але пена адразу знікае, не пакідаючы слядоў.

Шчоткай трэба выціраць

усё адзенне, каб не застава-лася сухіх плям, але не трэ-ба мачыць падкладку. Пасля першай чысткі касцюма шчоткай ваду выліць і зноў чысціць настоем з мыльнян-кі, але ўжо без нашатырнага спірту.

Вычышчаны касцюм ве-шаюць на плечыкі і сушаць на ветры ў ценю. Прасуюць вільготным праз сухую ану-чу, падсохлыя месцы — праз мокрую. Паміж адзежай і мокрай анучай кладуць су-хую, каб не атрымалася глян-цу.

Мыльнянка абнаўляе адзен-не. Цеплаватым растворам з мыльнянкі можна чысціць пыльнікі, рознае шарсцяное і баваўнянае дзіцячае і жа-ночае адзенне.

Мужчынскі касцюм і іншае адзенне на падкладцы можна вычысціць такім жа споса-бам адварам з фасолі.

Адзенне з тонкай шарсця-ной тканіны чорнага колеру, якое нельга мыць, асва-жаюць, праціраючы шчоткай і адварам з плюшчу.

Нашатырны спірт—вельмі добры сродак ачысткі і асва-жэння шарсцяных вырабаў светлых таноў на падкладцы.

Унутраную частку каўняра чысціць бензінам або, калі ён не вельмі забруджаны, праціраюць сумессю з адной часткі кухоннай солі і трох частак вады. Вешаюць адзенне на плечыкі і пакі-даюць на ветры на 1—2 га-дзіны пакуль не высахне. Спачатку чысціць сухой шчоткай, потым растворам нашатырнага спірту (1 стало-вая лыжка на 1 літр вады).

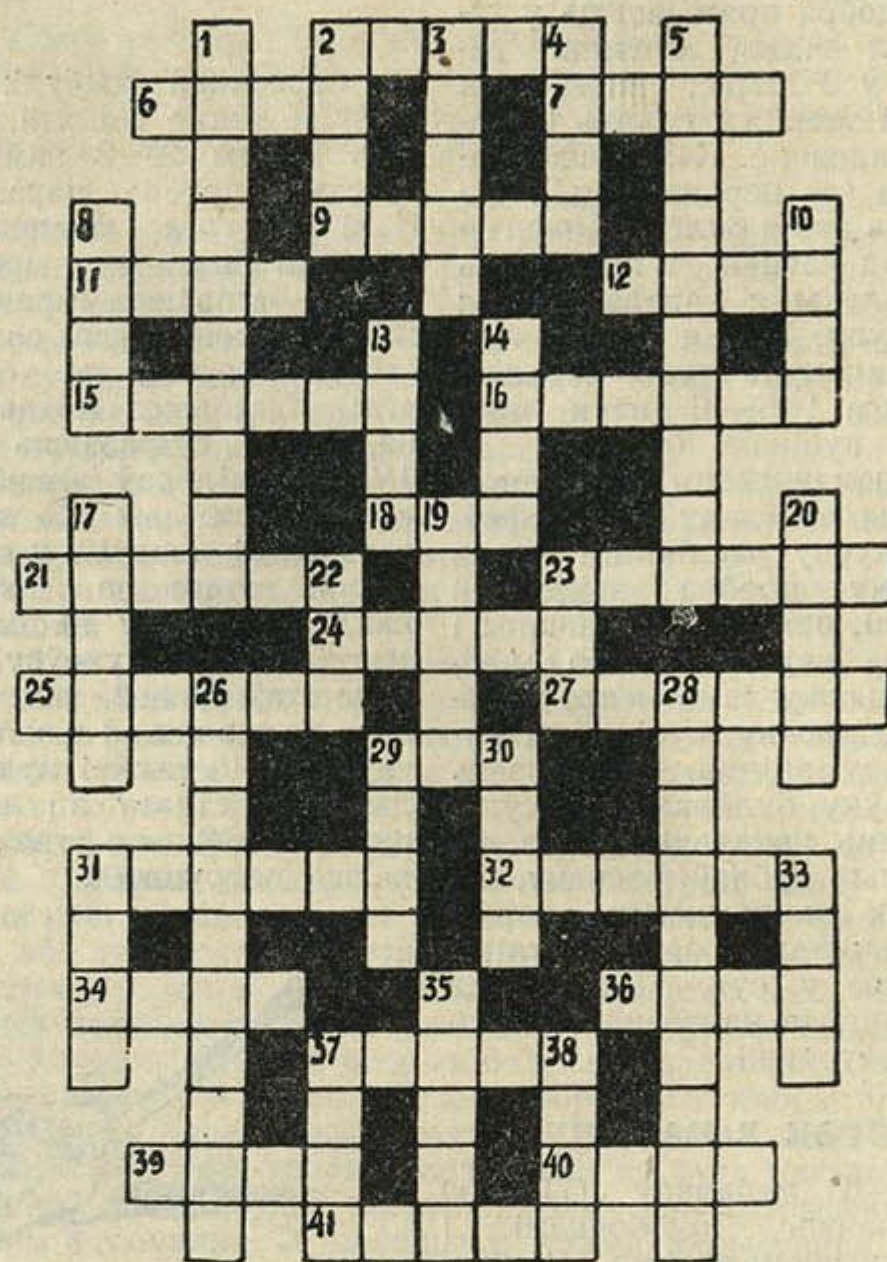
У канцы адзежу чысціць шчоткай і чыстай вадой. Ка-лі адзенне чырвонага коле-ру, у ваду дадаюць крыху воцату.

На вокладцы: малюнак мастачкі В. Жоўтак.

КРАСВОРД

Склаў К. СІНЕВІЧ.

Па гарызанталі: 2. Сельскагаспадарчая расліна. 6. Жывёла з класа земнаводных. 7. Жывёла, якая замяняе ў горцаў каня. 9. Частка воза. 11. Праём у сцяне будынка. 12. Прыродная з'ява. 15. Сталіца амерыканскай краіны. 16. Хатняя жывёліна. 18. Пустыня ў Індыі. 21. Доўгая скрынка для вады. 23. Будаўнічая прылада. 24. Горад у Кітаі. 25. Знак прыпынку. 27. Чалавек, які ахоўвае лес. 29. Хвароба. 31. Горад на Волзе. 32. Рыба. 34. Горад, назва якога — жаночае імя. 36. Курортны горад. 37. Сельскагаспадарчае збудаванне. 39. Грашовая адзінка ў Італіі. 40. Адыходы ад згарання каменнага вугалю. 41. Прыток Дуная.

Па вертыкалі: 1. Вузлавая станцыя БССР. 2. Услон. 3. Па-суда для малака. 4. Засеяная палоска зямлі. 5. Месяц. 8. Ра-ка ў Індыі. 10. Прыток Алдана. 13. Партовы горад Францыі. 14. Частка кінастужкі. 17. Горад у Іраку. 19. Субтрапічная расліна. 20. Месца, дзе захоўваюцца дакументы, рукапісы. 22. Жаночае імя. 23. Прыток Дона. 26. Беларускі пісьменнік. 28. Аўтар рамана «Будучыня». 29. Частка цела. 30. Амеры-канская краіна. 31. Сельскагаспадарчая прылада. 33. Бог у му-сульман. 35. Цэнтральны часопіс. 37. Від ападкаў. 38. Раён-ны цэнтр Віцебскай вобласці.

АДКАЗЫ НА МУЗЫЧНЫ ЧАЙНВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 6

1. Гапак. 2. Кантата. 3. Аперэта. 4. Аркестр. 5. «Русалка». 6. Акорд. 7. «Дэман». 8. Нота. 9. «Алмаст». 10. Тарантэла. 11. «Алека». 12. «Аіда». 13. Артыст. 14. Тэнар. 15. Раманс. 16. «Садко». 17. Опера. 18. Арыя. 19. Янка. 20. Ашуг. 21. Глін-ка. 22. «Ася». 23. Ямб. 24. Балет. 25. «Тангейзер». 26. «Раг-неда».

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 05200

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Надпісана да друку 25/VII 58 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 135 000 экз. Зак. 412.

Моды

1. Сарафан са шчытнай мянчай тканіны роўнага пакрыю. Полачкі ў выпадку патрэбы можна расшырыць. Паясок, які зашпільваецца на спіцы, таксама можна падоўжыць.

2. Дэмісезоннае паліто з футравым каўняром. Паліто роўнае, з утачнымі рукавамі, якія канчаюцца ўнізе разрэзамі. Кішэні праразныя, з клапанамі. Рэкамендуецца размеры 46 — 56.

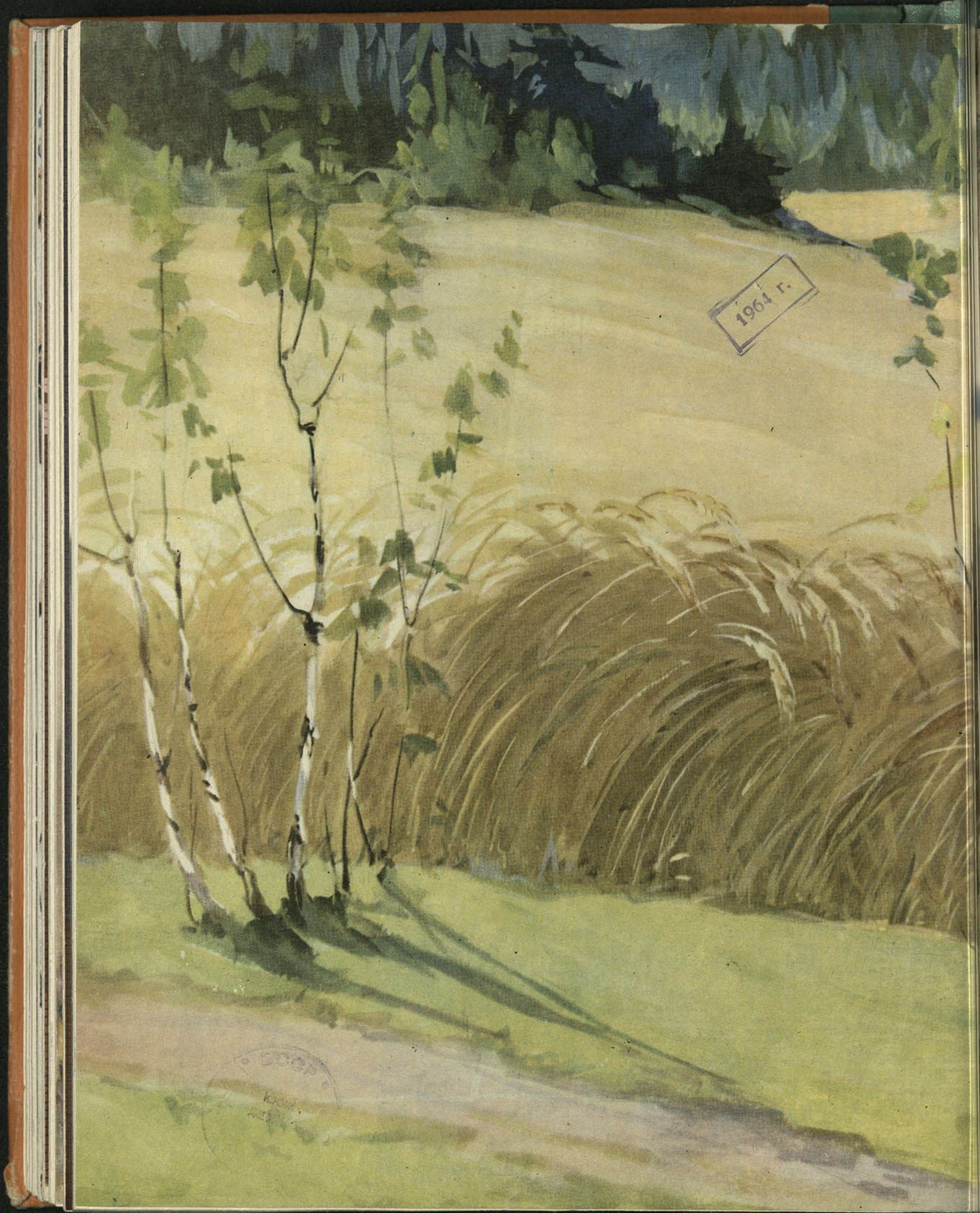
3. Роўнае, аднабортнае дэмісезоннае паліто з цэльнакроенымі рукавамі. У бакавых частках, выкраеных асобна, знаходзяцца кішэні. Вялікі адкладны каўнер, манжэты і кішэні аздоблены строчкай. Рэкамендуецца размеры 46 — 52.

4. Касцюм з шарсцяной тканіны. Жакетка роўная аднабортная; каўнер, манжэты і пояс аздоблены строчкай. На спадніцы ззаду шво са складкай. Размеры любыя. (Выкрайка касцюма дадаецца ў гэтым нумары часопіса).

5. Сукенка з тонкай шэрсці, адразная ніжэй таліі, верхняя частка яе нагадвае джэмпер. Сукенку ўпрыгожвае стужка з аднакалёрнага рыпсу, завязаная ўнізе бантам.

6. Куртка з рыпсу з водаадштурхвальнай прাপіткай. Спераду па лініі накеткі і на баках, каля таліі, прыстроены бейкі, якія прышпільваюцца на гузікі. Аздаба — строчка. Рэкамендуецца размеры 36 — 44.

7. Роўная куртка з баваўнянага рыпсу. Круглая накетка настрочана на полачкі і спінку. Рукавы паўрэглан, спераду ўнізе з хлясцікамі. Зашпільваецца на «маланку». Рэкамендуецца размеры 32 — 40.

1964 г.

СССР
1964
Авг.